

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

23^e JAARGANG

WOENSDAG 14 DECEMBER 1938

No. 1198

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).*

M. F. J. Cool — Adjunct-secretaris.

*Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam-West.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.*

*Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagi-
na's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens
tarief. Administratie van abonnementen en advertenties:
Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Am-
sterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening
No. 145192.*

*Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in
Nederland. f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statist-
tisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen
f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—,
f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Dona-
teurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut
ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en
genieten een reductie op de verdere publicaties.*

INHOUD:

	Biz.
Voorwoord van <i>Z. Exc. Dr. H. D. van Broekhuizen</i>	939
De medewerkers van dit nummer	939
Nederland en Zuid-Afrika door <i>Jhr. Dr. P. J. van Winter</i>	940
De economische beteekenis van Zuid-Afrika voor Neder- land door <i>S. Posthuma</i>	942
De economische beteekenis van Zuid-Afrika voor Neder- landsch-Indië en omgekeerd door <i>J. W. B. Everts</i>	944
Zuid-Afrika en de wereldconjunctuur door <i>Prof. Dr. C. G. W. Schumann</i>	947
De industriele ontwikkeling van Zuid-Afrika door <i>G. C. R. Bosman</i>	949
AANTEKENINGEN:	
Geld-, kapitaal- en wisselmarkt	950
De economische toestand in de Unie van Zuid- Afrika	951
ONTVANGEN BOEKEN	952
Statistieken:	
Verkorte opgave der groothandelsprizen	952
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	953, 954

VOORWOORD.

Die bande tussen Suid-Afrika en Nederland word gelukkig in die laaste tyd al hechter en sterker. So moet dit wees! Die kulturele bande van Godsdiens, Taal, Geskiedenis, is geestelike bande, wat vir beide nasies onmisbaar en noodsaaklik is.

Maar daar is 'n ander betrekking, wat net so noodsaaklik en wenslik is, en dat is die ekonomiese bande.

Die handel tussen ons twee lande moet uitbrei en is vir uitbreiding vatbaar.

Mag hierdie spesiale Suid-Afrika nommer wat artikels bevat van bekende ekonome, sowel van Nederland as van Suid-Afrika, 'n gunstige ontvangs vind in Nederland, is die hartewens van,

Dr. H. D. VAN BROEKHUIZEN.

Buitegewone Gesant en Gevolmagtigde Minister
van die Unie van Suid-Afrika.

DE MEDEWERKERS AAN DIT
NUMMER ZIJN:

Z. Exc. Dr. H. D. VAN BROEKHUIZEN, Buitenge-
woon gezant en gevolmachtigd Minister van de Unie
van Zuid-Afrika, 's-Gravenhage.

Jhr. Dr. P. J. VAN WINTER, Leeraar Gem. Lyceum,
secretaris van het hoofdbestuur der Nederlandsch
Zuid-Afrikaansche Vereeniging, lid van de com-
missie van advies voor de bevordering van de cul-
turele betrekkingen tusschen Nederland en Zuid-
Afrika, Amsterdam.

S. POSTHUMA, Directeur van de Nederlandsche
Bank voor Zuid-Afrika, Amsterdam.

J. W. B. EVERTS, Directeur van de Koninklijke
Paketaart Maatschappij, Amsterdam.

Prof. Dr. C. G. W. SCHUMANN, Hoogleraar aan
de Universiteit te Stellenbosch.

G. C. R. BOSMAN, Zuid-Afrikaner; promoveert op
15 December a.s. aan de Nederlandsche Handels-
Hoogeschool tot Doctor in de Economische Weten-
schappen, op een in het Engelsch gesteld proef-
schrift, getiteld: „The industrialization of South
Africa”.

NEDERLAND EN ZUID-AFRIKA.

Het tegenwoordige Zuid-Afrika is onder vele wederwaardigheden gegroeid uit de eenige volkspanting, die de Nederlandsche stam heeft mogen stichten. Ondanks het feit, dat de staatkundige banden tusschen moederland en „colonia” in 1806 voorgoed verbroken zijn, hebben verschil in levensomstandigheden en lotgevallen niet uitgewerkt, dat de beide gemeenschappen elkaar volkomen hebben losgelaten. Het verschijnen van dit Zuid-Afrika-nummer kan mede als bewijs daarvan gelden.

Tekort aan besef van stamverwantschap in Nederland.

Men mag niet zeggen, dat de onzen altoos ten volle hebben getoond te beseffen, hoe, hetgeen daarginds in het Zuiden geschiedde, ook Nederland aanging. Dat Engeland de Kaap in 1814 weigerde terug te geven, is door velen in Zuid-Afrika smartelijker gevoeld dan door de Nederlanders zelf. Het afnemen omstreeks 1850 van de neiging der Kaapsche intelligentsia om haar zonen naar onze universiteiten te zenden, heeft men gelijkmoedig aanvaard als onvermijdelijk gevolg van toenemenden Engelschen invloed op het openbare leven in de Kaapkolonie. In den Grooten Trek hebben slechts weinigen in het moederland vroegtijdig een gebeurtenis van bijzondere betekenis gezien.

Tegenover het afsterven van oude, vooral intellectuele betrekkingen met Zuid-Afrika stond in de eerste 75 jaren van de 19de eeuw weinig meer dan het onopvallend binnenkomen daarginds van eenige tientallen afzonderlijke Nederlanders. Zij hebben er zeker een bestaan gevonden naar hun aard en aanleg, in de oudere gedeelten of in de Boerenrepublieken, en zij zijn er ook spoedig ingeburgerd. Onze verbindingen met de Afrikaansche gemeenschappen hebben zij echter niet noemenswaard kunnen verstevigen, noch droegen zij ertoe bij, dat ons begrip voor de problemen en moeilijkheden van Zuid-Afrika werd verhelderd.

Zelf werden zij zoozeer door het nieuwe leven om hen heen in beslag genomen, dat zij losser en losser kwamen te staan tegenover Nederland. En voor zoover zij de Afrikaansche samenleving bewust beschouwden en er anderen over wilden inlichten, ervoeren zij, dat in het oude moederland voor wat in Zuid-Afrika omging de ware belangstelling niet aanwezig was.

Het was immers zoo, dat de 19de eeuw bij velen hier een verwachting gewekt heeft van een naar elkaar toegroeien der volkeren, die in redelijkheid elkaar zouden leeren waardeeren en begrijpen. In de positie van kleine natie gedrongen, gevoelde het Nederlandsche volk een bescheiden behoefte om zichzelf te mogen zijn, naast alle bereidheid om ook het uitheemsche te waardeeren. De strijd der nationaliteiten heeft ons na 1831 weinig meer geraakt. De noodzaak, ons bewust te worden van eigen waarden, werd slechts in bepaalde kringen gevoeld en het besef, dat de Nederlandsche naam kon winnen bij hetgeen de stamverwant elders tot stand bracht, kon, wat Zuid-Afrika betreft, pas levendig worden, toen de Boeren van Transvaal het trotsche Albion in 1881 dwongen aan hun republiek de zelfstandigheid te hergeven, die even eerder was verloren gegaan in weinig stichtelijke verwarring. Tevoren was de Kaapkolonie in den geest al losgelaten en het overige Zuid-Afrika was een onbekende wereld, waaruit zoo nu en dan zeer wonderlijke geruchten overvoelen.

Het ontbreken van economische banden in het verleden.

Er was een verhouding mogelijk geweest, waardoor men hier als het ware gedwongen was geweest de

gebeurtenissen daarginds met meer belangstelling te volgen: economische betrekkingen hadden ertoe kunnen leiden. Maar deze ontbraken juist grootendeels. Handel en bedrijf in Zuid-Afrika zijn in dien tijd vrijwel buiten Nederland om gegaan. Een enkele maal hebben de onzen getracht met de Voortrekkers in verbinding te geraken, in Natal of over Delagoabaai, maar in het eerste geval heeft Engelsche militaire macht hen geweerd en niet geheel buiten hun schuld; terwijl het onderhouden van betrekkingen met Transvaal over Delagoabaai uiterst bezwaarlijk bleek en weinig voordeel beloofde. Eerst de tijd van Paul Kruger heeft met de ontginning van den goudrijkdom aan den Witwatersrand nieuw economisch leven gebracht en daarmee tevens de voorwaarden vervuld voor den bouw van een spoorweg van de Portugeesche haven naar het centrum van de Zuid-Afrikaansche Republiek, die tot de politieke wenschen behoorde.

Men weet, dat een Nederlandsche onderneming dat werk heeft mogen uitvoeren en beheeren, de N.Z.A.S.M. Zij heeft voor velen in Nederland een groot en direct belang bij Transvaal beteekend, kort nadat het volk van Paul Kruger door zijn overwinning op Engeland in brèede kringen geestdrift voor den stamgenoot had gewekt. De beide krachten, die naar Transvaal dreven, de economische en de ideële motieven, hebben elkaar opgevangen en wederzijds versterkt. Nederlandsche nijverheid en Nederlandsche technische en intellectuele krachten hebben de voordeelen van deze constellatie ondervonden. In het geestelijke bestond de winst daarin, dat velen, die den Nederlandschen naam in Transvaal mochten helpen hooghouden, daar ook iets hebben ervaren van een verruiming van horizon en een groeien der krachten.

Nationale bezinning als gevolg van den strijd der Boeren tegen Engeland.

In Nederland zelf heeft belangstelling voor de stamverwanten, in wier midden zoovele landgenooten verantwoordelijk werk te verrichten hadden, besef van eigen nationale waarde bevorderd. Krachtig heeft ons volksgeweten daardoor gereageerd op de gebeurtenissen van dien voor Zuid-Afrika zoo bewogen tijd en de overtuiging heeft zich blijvend gevestigd, dat de betekenis van den Nederlandschen stam in de wereld en daarmee ook het aanzien van Nederland zelf bij het wel en wee van Zuid-Afrika nauw was betrokken. Het is niet toevallig, dat twee nog bestaande vereenigingen, die nationale bezinning trachten te wekken en te leiden, zijn gegrondvest in den tijd, toen Nederland Transvaal met spanning volgde: de Nederlandsch—Zuid-Afrikaansche Vereeniging in 1881, terstond na den eersten Vrijheidsoorlog, en het Algemeen Nederlandsch Verbond in 1898 kort na den inval van Jameson.

Men kan dit vaststellen en er zelfs den nadruk op leggen, zonder zich te verheelen, dat de Nederlandsche belangstelling voor Zuid-Afrika vele schommelingen, ook daarna, heeft doorgemaakt. Dat verschijnsel deed zich al voor in den korten tijd van Paul Krugers regeering in de verhouding van Nederland tot Transvaal en vond toen zijn verklaring in de vele misverstanden, die kunnen opkomen, wanneer stamverwante volken voor het eerst na langen tijd weer met elkaar in verbinding treden. Weer anders lag het geval, toen Nederland met het overige Zuid-Afrika niet het rechte contact kon tot stand brengen. Er is hier wel dadelijk een kring geweest, die niet uitsluitend op Transvaal het oog wilde richten, maar de nadruk viel daarop toch wèl en de Nederlanders, die het Afrikaerdom hebben willen dienen door zich te werpen op het vele, dat te doen bleek, hebben hun krachten voornamelijk gegeven aan de belangen van de Boerenrepubliek, zooals die in de omgeving van Paul Kruger werden gezien. In andere kringen van Transvaal en zeker bijv. in de Kaapkolonie zag men de dingen geheel anders.

De ondergang der Zuid-Afrikaansche Republiek in 1902 heeft hier een gevoel van ontmoediging teweeg gebracht. De spoorwegmaatschappij werd gedwongen in liquidatie te gaan. Aan Nederlandsch economisch bedrijf was daarmee de grondslag ontvallen, waarop het zijn breedste ontplooiing had gevonden. Wat van Nederlandsche ondernemingen, bedrijven en bedrijfjes restte, had vooreerst een moeilijk bestaan. Tot de fantasie van het Nederlandsche volk kon dat weinig spreken en wat in de eerste jaren daarna nog in Transvaal is ondernomen was ingegeven door overwegingen van sentiment bij de kleine groep, die Transvaal niet wilde loslaten, en kwam niet tot ontwikkeling.

De cultureele banden na den ondergang der Zuid-Afrikaansche Republiek.

In het cultureele was het als in het economische. Transvaal achtten velen voor Hollandsch-Afrikaansche cultuur verloren. Op de Kaapkolonie had men nooit den rechten kijk gehad. Wat even later uit Zuid-Afrika bekend werd van het streven van de „Tweede Taalbeweging”, die nieuwe volksbezieling beoogde door opwekking en opvoeding in het Afrikaansch, wekte nieuwe teleurstelling, toen daarmee gepaard ging een verwerping van het Nederlandsch. Nieuwe aandacht ontwaakte eerst, toen in 1910 de Unie van Zuid-Afrika tot stand was gekomen en de jaren na den wereldoorlog de ontwikkeling van de Unie tot den staat van dominium hadden tot stand zien komen.

Zuid-Afrika behoorde voortaan tot de „Autonome gemeenschappen, — gelijk in status, in geenerlei opzicht, noch wat haar inwendige, noch wat haar buitenlandsche zaken betreft ondergeschikt” aan Engeland, hoewel met dit rijk en met de andere dominia „vereenigd door gemeenschappelijken trouw aan de Kroon en door vrije aaneensluiting verbonden als leden van het Britsche Gemeenebest van Naties”. Het kon zich nu weer naar eigen behoeften gaan inrichten en oplossingen zoeken voor de vele problemen, die aan de orde komen, waar de zonen des lands de natuurlijke schatten in handen van vreemden zagen komen en groepen van zeer verschillende herkomst, tradities, levensopvattingen en taal tot overeenstemming moeten geraken over hetgeen land en volk tot heil zal strekken.

Deze ontwikkeling van Zuid-Afrika tot een soevereine staat is sterk bevorderd door het Afrikaanschsprekend bevolkingsdeel, dat daarmee aan zijn vaderland in het staatkundige een plaats heeft willen geven, in overeenstemming met eigen zelfbewuste waardigheid en vordering in hogere cultuur. Nederland is door deze uitkomsten, door de sterke positie van het Afrikanerdom in de Unie en door de ontwikkeling van een eigen Afrikaansche letterkunde en wetenschappelijke literatuur tot erkenning gekomen van de noodzaak, die indertijd had gedreven tot het verlaten van Nederlandsch en het veredelen van de Afrikaansche omgangstaal. Het kan zich thans verkwikken aan menige vrucht van Afrikaansche dichtkunst en prozaschrijving en doet goed de zeggingskracht van het Afrikaansch op zich te laten inwerken. Omgekeerd toont Zuid-Afrika meer en meer te begrijpen, dat het Nederlandsch ook steun kan bieden aan het Afrikaansch.

Versterking van het contact tusschen Nederland en Zuid-Afrika.

De kringen, waar men te onzent thans weer open staat voor hetgeen Zuid-Afrika te bieden heeft, zijn velerlei. Nog altoos is er levendig contact tusschen het rechtzinnig Protestantisme in Nederland en de Hollandsche kerken daarginds. Studenten uit Zuid-Afrika vindt men aan vrijwel al onze universiteiten en hoogeschoolen. Het eerste beteekent voortzetting

van oude betrekkingen. Het andere is het verblijdend gevolg van opzettelijk streven sinds 1885 om te herstellen wat vroeger had bestaan. Juist in de 20ste eeuw, tijdens de worsteling der Afrikaners tot vernieuwing van hun volksleven, heeft dat vruchten gedragen en het doet dat nog. Onder de voormannen van het Afrikanerdom treft men velen aan, die in Nederland hun opleiding genoten.

Sinds het hooger onderwijs in Zuid-Afrika zelf meer is uitgegroeid, komen de Afrikaners gewoonlijk eerst hier na voltooiing van hun studies ginds. Het brengt voor velen mee, dat zij aan het eigenlijke studentenleven hier niet deelnemen, maar daartegenover staat, dat zij hun vrienden in Nederland vaak vinden onder rijperen uit verschillende kringen en dat zij iets van belangstelling en medeleven met de zaak der Afrikaners op Nederlandsche tijdgenooten ook buiten de universiteit kunnen overdragen. De Afrikaner zelf gevoelt zich al naar zijn aard hier dankbaar voor de rustige sfeer, waarin hij na een vaak reeds strijdbaar leven, nieuwe krachten verzamelen kan; of verbaasd over het gemis aan een opgewekt naar buiten tredend nationaal leven. Komt hij uit Nederland terug, dan vreezen sommigen, dat hij een halve Nederlander is geworden, ongeschikt voor de taak, die hij voor de Afrikaansche zaak zou kunnen vervullen. Anderen klagen erover, dat hij er des te feller en eenzijdiger is geworden, hetzij doordat hij voor het eerst heeft verkeerd onder stamgenooten, die zich niet behoeven te voegen naar allerlei dat hun vreemd is; of ook doordat Nederlanders zonder begrip voor de verhoudingen in Zuid-Afrika hem de gedachte aan cultureelen vrede met de Engelsch-sprekenden hebben tegengemaakt. Het is duidelijk, dat hier geen bewuste invloed van Nederland, maar veeleer de persoonlijke aard van elken Afrikaner de reacties beheerscht.

Emigratie van Nederlanders.

Van geheel anderen aard is de belangstelling voor Zuid-Afrika, die bestaat bij de gezinnen, die in de laatste 4 jaren een der hunnen naar de Unie zagen emigreeren tot het zoeken van een beter bestaan. Daar ziet men Zuid-Afrika vooral als een land, dat uitkomst kan geven, al is ook duidelijk gebleken, dat het denkbeeld een stamverwant volk te zullen vinden de emigranten vaak met grooter moed den moeilijken stap heeft doen zetten.

Men weet, dat deze Nederlanders vooral aan den Witwatersrand werk hebben gezocht en gevonden. Zij hebben zich met groote energie door vele moeilijkheden heengeslagen en konden reeds vrij spoedig hun gezin of hun verloofde laten overkomen. Zij achten zich voorgoed aan Zuid-Afrika verbonden en velen hebben reeds aansluiting gevonden bij het Afrikanerdom. In het tweede geslacht zullen de hunnen daarbij zeker worden ingelijfd, wat een versterking van deze bevolkingsgroep zal beteekenen en een aanvulling met versch bloed, die naar de uitspraken van de Afrikaansche leiders bepaald noodig is te achten.

Het blijft een open vraag, of deze Nederlanders en hun nakomelingen de banden tusschen Nederland en Zuid-Afrika en het begrip tusschen beide volken in sterker mate zullen kunnen onderhouden en bevorderen dan vorige geslachten het vermochten. De Nederlander, die Afrikaner is geworden, raakt gemakkelijker los van het moederland dan de Engelschman van zijn „home country”. De Afrikaners beseffen daardoor weinig, hoeveel Nederlandsche volkskracht hun in den loop der jaren is toegevoerd. Als zij over „Hollanders” spreken, bedoelen zij daarmee vooral de niet-geassimileerde elementen.

Het is nl. niet zoo, dat alle Nederlanders in Zuid-Afrika zich aanstonds tot het Afrikanerdom aange trokken gevoelen. Degenen, die aan den Witwatersrand zijn neergestreken, moeten ervaren, dat daar juist vele economisch en cultureel zeer zwakke Afri-

kaners te vinden zijn, die als maats bijv. voor den Nederlander uit de arbeiders-elite weinig aantrekkelijks hebben. Een ander obstakel op den weg naar de Afrikaners is, dat het bedrijfsleven niet in hun handen is en dat dus menig werkzoekende immigrant den Afrikaner opzettelijk moet willen vinden. Wie sterker internationaal voelt dan nationaal zal daartoe niet zoo gemakkelijk komen. Zij, die kerkelijke aansluiting zoeken, zullen er het eerst toe geraken — wat echter niet behoeft te beteekenen, dat de anderen op den duur niet evenzeer een aanwinst voor het Afrikanerdom kunnen beteekenen, zij het misschien niet langs den weg der bewuste keuze.

Het bedrijfsleven is niet in handen der Afrikaners.

Wie wel het minst van den Afrikaner merkt is de Nederlandsche zakenman. Handel en bedrijf in Zuid-Afrika zijn immers niet in handen van het Afrikanerdom, en de Nederlandsche ondernemer heeft zich ook weinig met Zuid-Afrika beziggehouden. Het heeft alles zijn historische en psychologische verklaring. Het gevolg is daarom niet minder te bejammeren.

Wij behoeven hier niet na te gaan, wat een en ander voor het directe Nederlandsche economische belang te beteekenen heeft. Wat hier wel naar voren moet worden gebracht, is dit: in Zuid-Afrika ontbreekt een breede groep van invloedrijke menschen in het bedrijfsleven, die de aandacht op Nederland kunnen vestigen. Nederland mist omgekeerd een phalanx van zakenmenschen, die de ontwikkeling van Zuid-Afrika met aandacht volgt. Hoeveel meer zouden de beide landen aan elkaar kunnen hebben als het anders was; wanneer men over en weer elkaars problemen bestudeerde en geregeld zich op de hoogte ging stellen van den stand der vraagstukken. Op cultureel gebied schijnt het ervan te zullen komen, vooral door uitwisseling van figuren uit de geleerde wereld. Op het practische terrein is het er nog ver vandaan. Wat Nederland daardoor ervaart, is, dat de Afrikaner op studiereis ons land slechts terloops pleegt aan te doen en dat hij gemeenlijk slechts weet van de prestaties van Engeland, Amerika en in de laatste jaren Duitschland.

* * *

Wat Zuid-Afrika in Nederland zoekt, is vooral „die klein volk met die groot verlede”, niet in de eerste plaats het volk, dat ook thans nog met eere zijn plaats inneemt. Omgekeerd zijn er nog te veel kringen bij ons, die slechts van „Boeren” weten, die onder Engeland staan, en geen begrip ervan hebben, dat in Zuid-Afrika een stamverwant volk onder moeilijke omstandigheden zich heeft omhoog gewerkt tot een invloedrijke plaats naast de kosmopolitische elementen, die, naar het scheen, het land blijvend zouden beheerschen. Wat ook de zwakke plekken nog mogen zijn in de positie van dat volk en wat de eenzijdigheden in de ontwikkeling van zijn aanleg, het heeft in korten tijd veel eerbiedwaardigs tot stand gebracht en erkenning van zijn rechten weten af te dwingen. Het is duidelijk, dat ons volk er geestelijk voordeel van moet hebben, wanneer het levendiger leert beseffen, dat dit succes van den Afrikaner en de bevestiging en vergroting daarvan in de toekomst ook ons allen raakt, evengoed als de Afrikaner op zijn beurt er wel bij zou varen, wanneer hij er kennis van nam, hoe vele vraagstukken, waarvoor ook hij geplaatst is, hetzij hier, hetzij in Nederlandsch-Indië, door Nederlanders zijn aangevat op een wijze, die hem tot voorlichting kan zijn. Moge het eenmaal gelukken den weg te vinden om een dergelijk contact tusschen de beide volken tot stand te brengen.

P. J. VAN WINTER.

DE ECONOMISCHE BETEKENIS VAN ZUID-AFRIKA VOOR NEDERLAND.

Van de vele banden, die Zuid-Afrika en Nederland met elkaar verbinden, zijn de economische — over het algemeen genomen — niet bijzonder sterk. In het koor der feestredenaars ter viering van de onthulling van het Voortrekkersmonument heeft de Nederlandsche econoom slechts een bescheiden stem. De stelling, dat staatkundige invloeden voor de economische verhoudingen van meer belang zijn dan historische, culturele en theologische factoren, vindt in de ontwikkeling der economische betrekkingen tusschen Zuid-Afrika en Nederland een bevestiging.

Sedert de Kaap in Engelsch bezit is overgegaan en daarmee een Engelsch vlootstation in plaats van een Nederlandsch vlootstation op den weg naar Indië is geworden, is ook het aandeel van Nederland in de economische ontwikkeling zoowel van de Kaap zelf als van het achterland zeer bescheiden geweest. Sedert dit „achterland” in den aanvang van de 20e eeuw eveneens onder Engelsch bewind is gekomen, heeft Nederland aan den verderen economischen opbouw van Zuid-Afrika nauwelijks ernstig meer deelgenomen.

Slechts de beide, nog uit den tijd der Boerenrepublieken stammende Nederlandsche banken, die in 1925 samensmolten tot de huidige Nederlandsche Bank voor Zuid-Afrika, bleven de eenige duurzame doch dunne schakels tusschen beide landen. Eerst na den wereldoorlog zijn daar achtereenvolgens bijgekomen de scheepvaartlijnen van Nederland en van Nederlandsch-Indië op Zuid-Afrika, waarvan de laatste sedert korten tijd verder is doorgetrokken naar Australië. Mogelijk dat de extra vlucht van de K.L.M. ter gelegenheid van de onthulling van het Voortrekkersmonument de inleiding wordt voor een nieuwe regelmatige verbinding door de lucht.

Investeering van Nederlandsch kapitaal in Zuid-Afrika is sedert de annexatie van de beide Boerenrepublieken nauwelijks meer vermeldenswaard. Voor dien tijd vond plaats de aanleg van de Zuid-Afrikaansche Spoorwegmaatschappij en de oprichting van een tweetal hypotheekbanken in nauwe aansluiting aan de reeds genoemde gewone banken. De spoorwegmaatschappij ging met de annexatie van de Transvaal in Engelsche handen over. De beide hypotheekbanken verloren haar bestaansrecht door de valutaschommelingen na 1932 en de toenemende bemoeiing van de overheid met het landbouwcrediet gedurende de laatste groote crisis. Slechts de Nederlandsche Bank voor Zuid-Afrika kon dit jaar haar vijftigjarig jubileum vieren.

De enkele malen, dat Nederlandsche financiers zich lieten verleiden tot deelneming in de exploratie van bodemschatten, liepen op een volledige mislukking uit. Onbekwaamheid, gebrek aan kennis van de plaatselijke omstandigheden en onvoldoende kapitaalcracht, waar slechts met groote middelen kansen op succes aanwezig waren, zijn hiervan de voornaamste oorzaken geweest.

Van de groote Nederlandsche industrieën hebben zoowel de Unilever als de Koninklijke Petroleummaatschappij (de eerste met fabrieken, de laatste met een afzetorganisatie) weliswaar voor aanzienlijke bedragen in de Unie geïnvesteerd, doch aangezien dit in beide gevallen via Engelsche dochterondernemingen is geschied, kan men hier nauwelijks van Nederlandschen invloed spreken. Dit laatste geldt wel voor het Philipsconcern, dat zich overigens slechts tot een eigen verkoopsorganisatie beperkt. In dit verband zouden voorts nog kunnen worden genoemd de Nederlanden van 1845 en de Rotterdamsche Droogdokmaatschappij, doch hierbij moet worden opgemerkt, dat hun aandeel in het economisch leven van de Unie slechts zeer bescheiden is. Tenslotte verdient vermelding, dat een Nederlandsche industriele onderneming bij een verwant Zuid-Afrikaansch bedrijf met een

minderheidsbelang is betrokken. De middelgrootte en kleine bedrijven hebben op een heel enkele uitzondering na (de Bussy, Timex, Keip, Tob Groen en misschien nog een enkele andere) in het geheel geen eigen organisatie in Zuid-Afrika.

Intusschen is in dezen toestand althans in zooverre verandering te bespeuren, dat juist in den allerlaatsten tijd eenige gevallen aanwijsbaar zijn, waarin Nederlandsch kapitaal zich blijkt te willen wagen aan deelneming in, of aan de oprichting van Zuid-Afrikaansche industrieën. Als belangrijkste voorbeeld hiervan moge worden genoemd de Cape-Steel Construction Works, opgericht door het Bouw- en Montage Bedrijf te Rotterdam met medewerking o.a. van De Vries Robbé en de Ned. Bank voor Zuid-Afrika. In totaal genomen gaat het hierbij echter nog slechts om een bedrag van eenige tonnen aan Hollandsche guldens. Het feit, dat er tenminste van een opleving op dit punt sprake is, moge overigens reeds tot verheugenis stemmen.

Ofschoon naar den aard slechts van tijdelijk karakter, is de deelneming van Nederlandsche ondernemers aan de uitvoering van Zuid-Afrikaansche havenwerken voorloopig nog van meer belang. Het is algemeen bekend, dat de Hollandsche Aanneming Maatschappij, die reeds vroeger de havenwerken in de Walvischbaai heeft aangelegd, onlangs is belast met de uitvoering van het eerste gedeelte van het millioenenplan van de havenuitbreidingen van Kaapstad.

Slechts enkele kleinere Nederlandsche handelshuizen, waaronder Domestic and Foreign Trade en Tollig hebben een eigen nederzetting in Zuid-Afrika. Ook op dit punt heeft het verleden vele teleurstellingen te zien gegeven, doch ook hier zijn er teekenen, die meer hoopvolle verwachtingen wekken voor de toekomst.

Het is begrijpelijk, dat bij een dergelijke geringe actieve deelneming in het economisch leven van de Unie en de weinige duurzame verbindingen tusschen Nederland en Zuid-Afrika, het handelsverkeer niet groot is. Voor den wereldoorlog bedroeg het aandeel van Nederland in den invoer van de Unie ruim 2 pCt., terwijl het aandeel van Nederlandsch-Indië een te verwaarloozen fractie was. In het eerste jaar na den oorlog was het aandeel van Nederland nog slechts 0.4 pCt.; dat van Nederlandsch-Indië daarentegen was gestegen tot ongeveer 1 pCt. Naarmate de invloed van den oorlog minder sterk werd en het economisch leven althans gedeeltelijk weer in zijn oude banen terugkeerde, steeg ook het aandeel van Nederland in den invoer van Zuid-Afrika, ofschoon niet geheel tot het vooroorlogse niveau. Het aandeel van Nederlandsch-Indië kon zich niet alleen op het verhoogde peil handhaven, doch steeg daar nog eenigszins boven uit. De scheepvaartverbinding heeft daartoe ongetwijfeld bijgedragen.

De ontwikkeling gedurende de laatste tien jaren blijkt uit het volgende staatje, waarin zoowel de absolute cijfers als de percentages zijn verwerkt:

De totale invoer in Zuid-Afrika en het aandeel van Nederland en Nederlandsch Oost-Indië hierin.

Jaar	Totale invoer	Uit Nederl.	Uit Nederl.-Indië	% N.L.	% N.I.
1928	£ 79.1 mill.	£ 1.3 mill.	£ 0.8 mill.	1.6	1.0
1929	„ 76.1 „	„ 1.4 „	„ 1.1 „	1.8	1.0
1930	„ 57.9 „	„ 1.2 „	„ 1.0 „	2.1	1.7
1931	„ 48.3 „	„ 0.8 „	„ 0.7 „	1.7	1.5
1932	„ 30.6 „	„ 0.5 „	„ 0.7 „	1.7	2.4
1933	„ 46.4 „	„ 0.6 „	„ 0.7 „	1.3	1.5
1934	„ 66.3 „	„ 0.8 „	„ 0.8 „	1.2	1.3
1935	„ 75.3 „	„ 0.8 „	„ 0.9 „	1.1	1.2
1936	„ 80.1 „	„ 1.0 „	„ 1.2 „	1.2	1.5
1937	„ 96.3 „	„ 1.3 „	„ 1.5 „	1.3	1.6
te helft					
1937	„ 45.2 „	„ 0.6 „	„ 1.7 „	1.2	1.6
1938	„ 43.8 „	„ 0.8 „	„ 0.6 „	1.9	1.4

Bij beoordeeling worde in aanmerking genomen, dat in 1931 het Engelsche Pond van het goud afging, weldra gevolgd door verschillende andere valuta's, waardoor de uitvoer uit Nederland in een zeer moei-

lijke positie kwam te verkeren. De daling van het percentage van den Nederlandsche invoer in Zuid-Afrika is hieraan toe te schrijven. Hierin komt pas verandering, wanneer ook Nederland ten langen leste in 1936 den gouden standaard prijs geeft. Bij een beoordeeling van de absolute cijfers moet in aanmerking worden genomen, dat deze tot en met 1932 goudponden vertegenwoordigen en daarna papieren Ponden met een koers, die practisch gelijk was aan het Engelsche Pond. Immers, eind 1932 verliet ook Zuid-Afrika den gouden standaard en fixeerde de waarde van zijn valuta ongeveer a pari met de valuta van het moederland.

In het onlangs verschenen werk van Jhr. Dr. P. J. van Winter „Onder Krugers Hollanders” bespreekt deze in deel II de teleurstellingen der Hollanders in hun handelsrelaties met de beide Boerenrepublieken in het einde van de vorige eeuw en wijst daarbij verschillende oorzaken aan, die — misschien met een enkele verschuiving van accent — ook heden ten dage nog veel van hun geldigheid hebben behouden.

Zoo kan in het algemeen worden opgemerkt, dat de betekenis die men hier te lande geneigd is toe te kennen aan historie en stamgenootschap voor het tot stand brengen van handelsbetrekkingen, veel te veel wordt overschat. „Men meende, dat de Boeren van Engelschen invloed afkeerig waren en daarom met vreugde den stamgenoot zouden welkom heeten en voorthelpen. Het was een misvatting, waaraan de onzen zich wel meer hebben schuldig gemaakt. Sentiment speelt in den handel echter een geringe rol.” „In Transvaal was het volk van ouds door den Engelschen handelsman bediend en van een persoonlijken afkeer daartegen was bij den Boer geen sprake.”... „De Nederlandsche fabrikant richt zich te weinig naar de eischen van het sterk Engelsch opgevoede publiek... Hij kent de markt niet en geeft zich te weinig moeite om daarvan een juiste voorstelling te verkrijgen.”... „Met een eigen Nederlandsch of continentaal importhuis zich in een der havens te vestigen was theoretisch misschien het meest wenschelijk geweest. In de practijk was het onmogelijk kapitaal te vinden, dat vele jaren renteloos zou moeten worden aangewend tot het vormen der relaties en het verkennen van de markt.”

In een merkwaardige tegenstelling tot het voorafgaande, staat de emigratie van Nederland naar Zuid-Afrika. Deze heeft nimmer geheel stop gestaan en is gedurende de laatste jaren zelfs zeer aanzienlijk geweest, vooral wanneer men daarbij den afstand, de reiskosten en de steeds omslachtiger geworden formaliteiten in aanmerking neemt. Van ruim 100 in de jaren 1933 en 1934 steeg het aantal Nederlanders, dat naar Zuid-Afrika emigreerde, tot 631 in 1935, 2058 in 1936, 1350 in 1937 en 553 gedurende de eerste acht maanden van 1938. De cijfers over de beide laatste jaren zouden zeker nog aanzienlijk hooger zijn geweest, wanneer niet een steeds grooter aantal aanvragen tot vestiging in de Unie door de Immigration Board was geweigerd. Stam- en taalverwantschap hebben bij deze beweging zeker een rol gespeeld.

Ook hier herhaalt de geschiedenis zich echter. In het reeds eerder aangehaalde werk van Jhr. Dr. van Winter schrijft deze over de periode oogenblikkelijk aan den Boerenoorlog voorafgaande „de Nederlanders in Transvaal vormden een bedrijvige gemeenschap van over het geheel ondernemende lieden, maar organisatie, samenbinding van krachten tot bereiking van een groot nationaal doel werd door elk lid afzonderlijk niet gewenscht en in het moederland ook niet ter hand genomen. In persoonlijke ontplooiing meer dan in het scheppen van belangrijke nationale krachtcentra vond de Nederlandsche volksgeest zijn uiting.” Ook voor het heden kan dit nog gelden. Men zou er nog aan kunnen toevoegen, dat het ontbreken van in de Unie geïnvesteerd Nederlandsch kapitaal de desintegratie van het Nederlandsche element in Zuid-Afrika wel zeer sterk in de hand werkt.

Waarom deze afzijdigheid van Nederlandsch kapitaal is te wijten? Ongetwijfeld heeft het bezit van een eigen groot koloniaal rijk ertoe geleid, dat een overwegend deel van den Nederlandschen kapitaalexport zich op Indië richtte. Hetgeen wij in den aanvang opmerkten over de beteekenis van staatkundige banden voor het tot stand brengen van economische relaties, geldt ook voor ons land. Toch heeft de Nederlandsche belegger nooit gearzeld daarnaast nog geld te steken in andere landen, zelfs als de economische en politieke verhoudingen hem daarbij heel wat minder zekerheid boden dan Zuid-Afrika, dat bovendien als jong land met groote latente rijkdommen milliarde nodig had en heeft voor zijn ontplooiing.

Zuid-Afrika echter is bij uitstek een land van mijnbouw; een actief aandeel in den opbouw van Zuid-Afrika had dan ook een grootscheepsche deelneming in den mijnbouw van dat land vereischt en... men leze eens, wat Professor Gerretson in zijn gedenkboek van de Koninklijke heeft geschreven over de Nederlanders als mijnbouwers! Zelfs schijnt het nog nauwelijks tot den Nederlandschen belegger doorgedrongen, welk een diepgaand verschil er bestaat tusschen een mijnbouwmaatschappij in het stadium van exploratie met alle daaraan verbonden onzekere kansen en een mijnbouwmaatschappij in volle exploitatie met haar kennis der geologische gesteldheid en haar schattingen der aanwezige ertsreserves, waarbij de onzekerheidsfactoren nauwelijks grooter zijn dan van een industrie of handelonderneming. Nog geheel afgezien van het feit, dat het enkel koopen door beleggers van Zuid-Afrikaansche aandelen ter beurze voor het tot stand brengen van blijvende economische verbindingen slechts weinig beteekenis heeft, kan men gerust zeggen, dat tot voor korten tijd zelfs deze vorm van kapitaaldeelname in Zuid-Afrika hier te lande na enkele ernstige misgrepen in vroegere jaren, geheel ontbrak.

Ook hierin is intusschen reeds verbetering te bespeuren. Het toenemend aantal introducties van certificaten van Zuid-Afrikaansche maatschappijen ter beurze van Amsterdam moge hierop wijzen. Van meer belang echter is de opvallende vermeerdering der directe aankopen van Zuid-Afrikaansche fondsen door Nederlandsche beleggers, zoowel in Johannesburg als in Londen.

Tenslotte dient nog afzonderlijk te worden gememooreerd de oprichting door de Firma R. Mees en Zonen, de Rotterdamsche Bankvereniging, de Nederlandsche Bank voor Zuid-Afrika en de Unit Securities and Trustcompany van de Maatschappij voor Zuid-Afrikaansche Waarden en de introductie ter beurze van Amsterdam door laatstgenoemde onderneming van een certificaat van een groot gemengd bezit aan Zuid-Afrikaansche aandelen. Door het aan deze aandelen verbonden stemrecht en de omstandigheid, dat dit kan worden uitgeoefend door ter plaatse gevestigde instellingen, is hier een kern geschapen voor een versterking van den Nederlandschen invloed op het economisch leven van de Unie. De omstandigheid, dat reeds in enkele maanden tijds voor een bedrag van 4 à 5 millioen in Hollandsch geld aan certificaten kon worden geplaatst, is daarbij niet zonder beteekenis.

Moesten wij aanvangen met de opmerking, dat de Nederlandsche econoom, in het koor der Nederlandsche feestredenen bij het eeuwfeest van de Vooertrekkers, slechts een bescheiden stem kan laten klinken, juist de ontwikkeling van den allerlaatsten tijd wettigt een meer hoopvolle verwachting voor de toekomst. Het tot stand komen der scheepvaartlijnen, de kans op een luchtverbinding, het ontwaken van de industriele belangstelling, de emigratie en tenslotte de eindelijk overwonnen aversie en apathie van den belegger, mogen aanleiding zijn om dit artikel, dat in mineur aanving, in majeur te doen eindigen.

S. POSTHUMA.

DE ECONOMISCHE BETEKENIS VAN ZUID-AFRIKA VOOR NEDERLANDSCH-INDIË EN OMGEKEERD.

De banden in het verleden.

Tot nog geen tien jaren terug kon in Nederlandsch-Indië van een wezenlijke belangstelling voor Zuid-Afrika niet worden gesproken.

Een cultureele band tusschen deze twee gebieden werd, behalve door een kleine groep van Nederlanders, die zich na den Boerenoorlog in ons Indië hadden gevestigd en die de herinnering aan hun oude vaderland levendig hielden, niet gevoeld.

Het feit, dat in Zuid-Afrika een stamverwante bevolking woont, had tijdens den grooten oorlog, toen eenige passagiersschepen der Nederlandsche maillijnen de route via de Kaap namen en velen daardoor in de gelegenheid waren op de uit- of thuisreis, naar of van Indië, met Zuid-Afrika kennis te maken, weer eenige beteekenis gekregen.

Dit hernieuwde contact verflauwde daarna echter weer en het meerendeel der in Nederlandsch-Indië wonende Nederlanders scheen het bestaan van Zuid-Afrika langzamerhand te vergeten.

De pogingen, gedaan aan de andere zijde van den Indischen Oceaan om de banden met ons Indië te versterken, hadden slechts een gering resultaat, omdat men zoo bitter weinig van Indië wist en nog minder nieuws van daar ontving.

Niets dan een herinnering was practisch overgebleven van de oude betrekkingen, van de dagen in het verre verleden, toen Batavia, Semarang en Soerabaia voor de blanke bevolking van Zuid-Afrika geen vreemd klinkende namen waren en toen de onbeduidende volksplanting aan den Zuidhoek van Afrika als „middestasie tussen Holland en die eilanden vir 'n „groothandel gebruik is”.

In die dagen werden reeds Indische producten naar Zuid-Afrika gezonden, zooals blijkt uit ondervolgende brief van den Vertegenwoordiger der Oost-Indische Compagnie in Indië van 19 December 1651 aan Heeren XVII in Nederland, luidende:

„Wij achten het een goede zaecke voor de Compnie „sal wesen, dat de Heeren Zeventhiene geresolveert „hebben een propere bezetting aan de Caap de Boa „Esperanca te houden, sullende voor de gaende ende „comende schepen zeer dienstich zijn, alsoo daer mede „altijt abundantie van ververschingen zullen greeedt „hebben als koebeesten, schapen, allerhande groente, „versch water, enz. Omme welck van onze zijde soo „veel mogelijk te secureeren wij met dese schepen „derwaerts senden alderhande moesen en de boom- „zaden, die wij vertrouwen daer meest alle wel sul- „len tieren, een getemperd climaet zijnde. „Soo gaen oock derwaerts 16226 lajongs of copere „armringen, mitsgaders tot gerief van residerende „vrunden 6 ps cleyne paerdekenen over de schepen ver- „deelt, die hier beter connen worden gesonden als „uyt het vaderland.”

Gedurende de 18e eeuw hebben de producten van de Kaap als koren, rogge, boonen, erwten, wijn, vet, gedroogde vruchten en gezouten vleesch een markt op Java gevonden, alhoewel het ook toen nog geen groot afzetgebied was.

Na de verovering van de Kaap door Engeland in het begin van de 19e eeuw zijn de banden met de Hollandsche bezittingen in het Oosten echter verslapt en door de opening van het Suezkanaal in 1869 is feitelijk aan alle aanraking een einde gekomen.

De ontwikkeling der handelsbetrekkingen na den oorlog 1914—'18.

Niettegenstaande een voor de ontwikkeling van de handelsbetrekkingen van zooveel belang zijnde rechtstreeksche scheepvaartverbinding ontbrak, had reeds

vóór den grooten oorlog een wel gering (tot een totaal van £127.754) doch nog vrij regelmatig productenvervoer plaats van Nederlandsch-Indië naar Zuid-Afrika. Dit was toen reeds voor de K.P.M. aanleiding een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheden van een rechtstreeksche lijn tusschen deze belangrijke gebiedsdeelen van het Zuidelijk halfrond. De vooruitzichten waren evenwel zoodanig, dat daartoe nog niet kon worden besloten.

Dadelijk na den oorlog nam — voor een niet gering deel in verband met het sterk verhoogde prijzenpeil — het bedrag van den export naar Zuid-Afrika niet onbelangrijk toe (tot in 1921 een maximum werd bereikt van £801.757), om daarna weer terug te loopen, waartegenover evenwel een geleidelijke toeneming van het volume kon worden vastgesteld.

Deze export bestond ook toen nog voor een groot deel uit benzine en stook-, solar- en lampolie, die met tankschepen werden vervoerd. In 1929 bedroeg de uitvoer van deze producten in waarde ruim 85 pCt. van het totaal. Van de bovendien in dat jaar naar Zuid-Afrika geëxporteerde rond 19.800 ton andere Indische voortbrengselen bestond 13.000 ton uit dwarsliggers, die met charterschepen werden vervoerd en 5000 ton uit paraffine en smeer- en motoroliën, die, door gemis aan een rechtstreeksche verbinding, via Hongkong werden verscheept. De overige 1800 ton, waarvan 600 ton thee en 230 ton koffie en verder bestaande uit geringe hoeveelheden peper, tapioca, rottan, enz. gingen tengevolge van dezelfde omstandigheid via Singapore.

In die jaren deed Professor Godée Molsbergen wat in zijn vermogen was om de geestelijke banden tusschen de Nederlanders in Nederlandsch-Indië en in Zuid-Afrika te versterken en een geregeld contact tusschen de stamverwanten te vestigen, waartoe echter de wel langzamerhand verminderende, maar dan toch nog bestaande actie in de nog jonge Unie tegen alles wat vreemd en in casu alles wat Hollandsch was, niet medewerkte.

Anderzijds liet de toenmalige Directeur van de Nederlandsch-Indische Escompto Maatschappij Sandrock, Afrikaner van geboorte, geen gelegenheid voorbij gaan aan te dringen op een directe scheepvaartverbinding tusschen deze landen, er telkenmale op wijzende, dat het ontbreken van zulk een verbinding een nauwer aanhalen der economische betrekkingen in den weg staat. Inderdaad waren deze betrekkingen tot vóór de K.P.M. in April 1931 haar regelmatige lijn op Zuid-Afrika opende, tot een minimum beperkt gebleven; van eenigen intensieven handel was nog geen sprake. Bovendien kwamen de zaken, met uitzondering van die in hout, voornamelijk tot stand door tusschenkomst van Nederland of Engeland; van een direct contact was vrijwel geen sprake.

Nieuw contact sinds 1931.

Met dit directe contact werd een aanvang gemaakt toen 20 April 1931 de K.P.M. met haar s.s. „Houtman” de maandelijksche rechtstreeksche verbinding tusschen Nederlandsch-Indië en Zuid-Afrika in het leven riep en een aantal vertegenwoordigers van den Indischen handel, voorzien van een uitgebreide collectie monsters, deze eerste reis medemaakten.

De bedoeling van de opening van deze lijn was geen andere dan een poging te doen den bestaanden export naar Zuid-Afrika, die door vervoersmoeilijkheden niet tot ontwikkeling kon komen, te verruimen en nieuwe mogelijkheden te zoeken voor de overige Indische cultuur- en industrieproducten, waarvan de afzet door allerlei omstandigheden steeds zwaarlijker werd. Verder zat hierbij voor dezen export onafhankelijk te maken van vreemde vlag.

De verwachting, dat deze onderneming, die gedurende de eerste jaren een niet onbelangrijk verlies zou opleveren, uiteindelijk aan het gestelde doel zou beantwoorden, was gegrond op het feit, dat Zuid-

Afrika met zijn opkomende industrie in de naaste toekomst een steeds grooter afnemer zou worden van grondstoffen en de grondstoffen van Indischen bodem, gezien haar superieure kwaliteit, daar dus een goede kans konden hebben, vooral waar de Unie vanuit andere tropische landen reeds meerdere producten invoerde, die ons Indië eveneens en beter kon aanbieden.

Met de „Houtman” reisde ook een vertegenwoordiger van de Nederlandsch-Indische Regeering, waardoor een meer officieel contact tusschen Nederlandsch-Indië en de Unie werd verkregen, terwijl een tweetal vertegenwoordigers van de Indische pers aan boord was, teneinde door publiciteit meerdere bekendheid te geven aan deze aan de beide zijden van den Indischen Oceaan gelegen gebieden.

Deze eerste stap tot herstel van de oude handelsbetrekkingen viel samen met den in Zuid-Afrika niet alleen levenden wensch, maar ook met de voor dit land gebleken noodzakelijkheid zich meer en meer naar het Oosten te oriënteren.

De komst van de Indische kooplieden had dan ook de volle belangstelling, zoowel van de Zuid-Afrikaansche Regeering als van het bedrijfsleven.

In het voor hen vrijwel onbekende land moesten de vertegenwoordigers van de Indische exporteurs beginnen zich vertrouwd te maken met de afwijkende zakenusances en betalingscondities, in het algemeen met de samenstelling en werkwijze van den handel in Zuid-Afrika, met de positie van de agentuurfirma's in haar verhouding tot den groot- en kleinhandel, enz.

En al spoedig bleek hun ook, dat het hun, in verband met de preferentie, die de Unie verleent ter bescherming van eigen inheemsche nijverheid, niet gemakkelijk zou worden gemaakt, afgezien nog van de moeilijkheden, waarmede zij te kampen zouden krijgen in verband met de Ottawa Conference, de Mozambique Conventie en de kwestie van de voorkeur, die het Engelsche product genoot, om maar niet te spreken van de ongunstige positie, waarin zij werden geplaatst in verband met het feit, dat Nederland nog steeds vasthield aan den gouden standaard.

Voor verschillende Indische producten bleek het niet mogelijk deze nadeelen door superieure kwaliteit en goedkoopere productiecosten te overbruggen, althans in den aanvang niet.

Niettemin nam de waarde van den uitvoer van Nederlandsch-Indië naar Zuid-Afrika reeds in het jaar na de opening van de directe verbinding toe met een bedrag van £8.769, waardoor Indië, wat belangrijkheid betreft, met één sprong van de twaalfde op de zevende plaats kwam van de importeerende landen.

De handelsbeweging, uitgedrukt in de waarde der goederen, geeft echter geen juist beeld van de werkelijkheid. Wordt bij de toeneming van 1932 ook rekening gehouden met de algemeene prijsdaling der producten, dan beteekent die toeneming, dat de hoeveelheid der uitgevoerde artikelen meer dan verdubbeld is, waarbij dan nog in aanmerking moet worden genomen, dat het in de voorafgaande jaren zoo belangrijke vervoer van djati tot een vrijwel onbetekenende hoeveelheid was teruggelopen en dat van dwarsliggers geheel was opgehouden.

De Nederlandsch-Indische Regeering volgde met belangstelling deze ontwikkeling en met erkentelijkheid dient te worden gememoreerd de zending in 1933 van Dr. W. M. F. Mansvelt, Hoofd van het Centraal Kantoor voor de Statistiek te Batavia naar Zuid-Afrika met de opdracht een studie te maken van de handelsbetrekkingen en daarover te rapporteren. In hetzelfde jaar werd onder leiding van den heer C. van der Koppel, Directeur van het Handelsmuseum te Buitenzorg een tentoonstelling gehouden van Indische producten, achtereenvolgens in Pretoria, Johannesburg, Durban en Kaapstad.

Als resultaat van het bezoek van Dr. Mansvelt kan worden gezien de benoeming door de Nederlandsch-Indische Regeering van een handelswaarnemer in

Zuid-Afrika en de aanwijzing van Batavia als standplaats van den handelscommissaris der Zuid-Afrikaansche Unie voor het Oosten.

Samenstelling en groei der handelsbeweging.

De uitvoer van Nederlandsch-Indië naar Zuid-Afrika bleef in de daarop volgende jaren geleidelijk toenemen en overschreed in 1935 de 20.000 ton, in 1936 ruim 25.000 ton, waarbij het vervoer van benzine, verlichtings-, brand-, stook- en solarolie buiten beschouwing blijft. Hoewel in het tweede halfjaar 1937 een duidelijke teruggang viel waar te nemen, was het totale exportcijfer over dat jaar toch nog weer hooger dan van 1936. In het eerste halfjaar 1938 bleef de achteruitgang doorwerken.

De voornaamste exportartikelen, in volgorde van hun belangrijkheid zijn:

grondnoten — een artikel, dat een sterke concurrentie ondervindt van het Britsch-Indische product, doch wat kwaliteit betreft door importeurs beter wordt beoordeeld;

rubber — tot voor enkele jaren voornamelijk ingevoerd van Singapore, voorziet het Nederlandsch-Indisch product langzamerhand voor een niet onbelangrijk deel in de behoefte van Zuid-Afrika. Een toeneming van den export van dit artikel kan worden verwacht;

thee — wordt speciaal gebruikt voor de menging van de door het publiek meer gewilde Ceylon-thee;

paraffine — het vervoer van dit product houdt geheel verband met de verkooppolitiek der olieconcerns, die Zuid-Afrika zowel vanuit Nederlandsch-Indië, Rangoon als van Amerika kunnen voorzien!

zwavel — hoewel dit artikel scherp moet concurreren tegen het Italiaansche product, is de uitvoer daarvan sedert 1936 belangrijk toegenomen. Thans staat het op de 5e plaats;

hout — doordat de Indische houthandelaren niet in staat waren aan de aanvragen uit Zuid-Afrika te voldoen, bleef de uitvoer van dit artikel beneden de geboden mogelijkheid. Nu echter de zagerij van de in Noord-Oost-Borneo opgerichte Houtaankap Maatschappij „Noenokan” binnenkort op volle capaciteit zal gaan werken, kan een belangrijke toeneming van den export van hout naar Zuid-Afrika worden verwacht. Het vervoer van houten dwarsliggers, dat in 1929 nog de eerste plaats innam onder de exportartikelen, heeft vrijwel opgehouden als gevolg van het meer en meer gebruiken van ijzeren dwarsliggers en de concurrentie van Australië;

palmolie — in verband met de bij het in de vaart komen van de drie nieuwe passagierschepen der K.P.M. geboden mogelijkheid tot vervoer van palmolie in tanks, ziet het er naar uit, dat de export van dit product belangrijk zal toenemen;

klapperolie — om dezelfde reden zal de uitvoer van dit artikel naar Zuid-Afrika nog sterk kunnen toenemen. De Indische klapperolie is evenwel één van de weinige producten, waarvan de kwaliteit achter staat bij die van het buitenland, in casu Ceylon, en zulks in verband met de primitieve wijze, waarop de copra door de bevolking wordt bereid. Bij gelijke vervoersvoorwaarden kan het Indische product daarom niet tegen dat van Ceylon concurreren;

smeerolie — dit artikel zal bij de toenemende industrialisatie van Zuid-Afrika meer en meer van betekenis worden.

Hoewel kwantitatief minder belangrijk, heeft de uitvoer van *rottan*, *kapok*, *tapioca* en *vezels* zich sedert enkele jaren op een zeer bevredigende wijze ontwikkeld, terwijl de vooruitzichten voor den toe-

komstigen afzet van deze producten gunstig zijn.

Voor de overige sedert eenige jaren naar Zuid-Afrika geëxporteerde artikelen, t.w. *peper*, *tin*, *gambir*, *huiden*, *gommen* en *citronella-olie*, bleef de uitvoer gering, doch vrij stationnair.

Afzonderlijk dient te worden vermeld de *koffie*, welk product bij het openen van de directe verbinding zoo veelbelovend was, doch waarvan de uitvoer kort daarna belangrijk terugliep, om gedurende de laatste jaren vrijwel onbetekenend te worden. De Zuid-Afrikaansche markt wordt thans geheel beheerscht door de koffie uit Brazilië, terwijl door bescherming, die de invoer uit Britsche gebieden heeft, steeds grotere aanvoeren van dit product uit Kenya, Uganda en Tanganyika plaats hebben.

Nieuwe exportartikelen zijn *glycerine* en *terpentijn*, die een goede toekomst beloven.

* * *

Blijkt uit het voorafgaande, welk een belang Zuid-Afrika voor Nederlandsch-Indië als afzetgebied voor haar grondstoffen reeds geworden is, een nog geleidelijke toeneming daarvan kan op grond van de opkomende en zich snel uitbreidende industriële bedrijvigheid in de Unie, die nieuwe mogelijkheden schept, worden verwacht. Hierbij dient evenwel in het oog te worden gehouden, dat de Unie een slechts geringe blanke bevolking heeft, zoodat deze verwachting ook niet te hoog mag worden gesteld.

Zuid-Afrika zou als vanzelfsprekend wederkeerig gaarne Nederlandsch-Indië als afzetgebied voor haar producten willen krijgen.

De moeilijkheid, die zich hierbij voordoet, is, dat het aantal artikelen voor export naar een tropisch, agrarisch land zoo gering is, terwijl Zuid-Afrika in Australië en Nieuw-Zeeland, met hun lage valuta, ernstige concurrenten vindt op de Indische markt.

Niettemin neemt de export vanuit de Unie naar Nederlandsch-Indië geleidelijk toe en hoewel het, vergeleken bij het vervoer in omgekeerde richting, nog slechts geringe hoeveelheden betreft, is de vooruitgang bemoedigend voor de toekomst.

Behalve steenkolen, zijn de voornaamste artikelen *wattel bast*, *wattel extract*, *vruchten*, *koper* en *dranken*. De uitvoer van *walvischguano*, die bij de opening van de lijn hoopvolle perspectieven gaf, is na een laatste verscheping in het tweede halfjaar 1936 geheel opgehouden, hetgeen, naar vermeend wordt, verband houdt met de lage prijzen, die de thee en de peper maken en waardoor de walvischguano voor de bemesting te duur is geworden.

De voorschriften betreffende de keuring van het Zuid-Afrikaansche fruit hebben geruimen tijd een toeneming van den invoer tegengehouden.

Den laatsten tijd, in verband met het in de vaart komen van de motorschepen „Boissevain”, „Tegelberg” en „Ruys”, die voorzien zijn van ruime moderne koelkamers, is daarin verbetering gekomen en kan een belangrijke toeneming van het vruchtenvervoer worden verwacht.

Voorts opent de uitbreiding van de Zuid-Afrikaansche IJzer- en Staalindustrie met hoogovens en een ijzergieterij, de mogelijkheid van export van de producten van dit bedrijf naar het Oosten, terwijl de toenemende industrialisatie van Nederlandsch-Indië een grotere behoefte aan koper en andere materialen zal medebrengen.

De belangstelling, die tengevolge van het zich ontwikkelend handelsverkeer aan beide kanten van den Indischen Oceaan is ontstaan voor de overzijde, komt tot uitdrukking door den bij velen bestaanden wensch, dat andere land te bezoeken, waaraan, nu de gelegenheid daartoe door snelheid en comfort zooveel is verbeterd, meer en meer uitvoering wordt gegeven.

J. W. B. EVERTS.

SUID-AFRIKA EN DIE WERELD-KONJUNKTUUR.

Veranderinge in die wereldkonjunktuur kan die stand van voorspoed of depressie in 'n bepaalde land beïnvloed óf via sigbare en onsigbare invoere en uitvoere, óf deur middel van *verwagtinge* omtrent toekomstige veranderinge in voorspoed of depressie. In ander woorde, alle vorme van kontak tussen 'n individuele land en die res van die wereld — die meer konkrete invoer en uitvoer van goedere, dienste, langtermyn- en korttermyn-kapitaal, sowel as psichologiese beïnvloeding — moet hier in aanmerking geneem word. Die konjunktuurgevoeligheid van 'n bepaalde nasionale struktuur ten opsigte van werelddensende moet dus bestudeer word aan die hand van al hierdie vorme van kontak met elke aparte land en alle land saam; en nie slegs in 'n vage kwalitatiewe sin, maar op die basis van 'n eksakte kwantitatiewe analiese, vir sover meetbare groottes ter sprake kom. So 'n statisties-analitiese metode sou egter moet aangevul word met histories-statistiese ondersoekinge omtrent die werklike konjunktuurverloop in die enkele land vergeleke met die wereldkonjunktuur. In die beroemde „Business Annals” van Thorp en Mitchell is laasgenoemde metode aangewend.

So 'n histories-statistiese vergelyking tussen die konjunktuurverloop in Suid-Afrika en die van ander lande, veral Engeland, met wie Suid-Afrika die nouste verbonde was gedurende die afgelope 130 jare, wys op 'n betreklik noue ooreenstemming, sowel as op die belangrikheid van bogenoemde vorme van kontak¹⁾. Vanaf 1890 tot 1910 was die korrelasie tussen die konjunktuurverloop in Suid-Afrika en in Engeland minder sterk, hoofsaaklik deur besondere faktore soos die ontdekking van goud in 1886 en die uitbreiding van die goudproduksie daarna, die Anglo-Boereoorlog van 1899—1902 en die na-oorlogsdepressie van 1903—1909. Die konjunktuurverloop vanaf 1910, insluitende die inflasie- en deflasieperiode van 1917 tot 1922, die oplewing van 1923—29, die depressie van 1929—32 en die besondere voorspoed van 1933—37, vertoon weer 'n hoë mate van ooreenstemming met die internasionale patroon — in sover so 'n begrip nog wel toelaatbaar is onder die gediseorganiseerde wereldtoestand van na 1929. Dit alles bewys dat die Suid-Afrikaanse ekonomiese struktuur allermins as 'n afgesonderde eenheid kan beskou word. Trouens, die verhouding van invoerwaarde tot Nasionale Inkomme is een van die hoogste in die wereld; Suid-Afrika is een van die mins selfversorgende lande, tenspyte van die uitgestrektheid van sy bodem. Die verklaring vind ons hoofsaaklik in die groot uitvoer van goud, diamante en wol — in die terminologie van die teorie van die internasionale handel het ons land 'n groot relatiewe voordeel (comparative advantage) in enkele uitstaande produkte.

Die akuele vraag vir Suid-Afrika vadag is in hoeverre die binnelandse konjunktuur onder invloed staan van die wereldkonjunktuur, en of die internasionale depressietendense hier reeds 'n merkbare invloed uitgeoefen het, of tot 'n verskerping van die binnelandse depressie kan lei. Algemeen-wetenskaplike betekenis verkry die vraag deur die besondere posisie van ons land — as die grootste goudprodusent van die wereld en as 'n besonder tiepe van nasionale ekonomiese struktuur waarin goudproduksie so 'n dominerende rol speel.

My bedoeling is hier om slegs kortliks die nuwste konjunktuurontwikkeling in Suid-Afrika na te gaan en om enkele beskouinge te gee oor die waarskynlike invloed van die wereldkonjunktuur op die verdere verloop van die binnelandse konjunktuur. Hierby veronderstel ek dat die konjunktuurverloop in die vernaamste lande ongeveer bekend is.

In Suid-Afrika besit ons reeds verskeie uitstekende

¹⁾ Sien: Schumann: „Structural Changes and Business Cycles in South Africa, 1806—1936”. Bl. 122 en 251.

indices om die algemene konjunktuurverloop aan te dui. Enkele van die vernaamste word in die volgende tabel weergegee:

Konjunktuurindices.

Jaar en maand	Prijsindeks van 29 goudmijn-aandeel Jan. 1931 = 1000	Indeks van groot-handelsprys Jan. 1914 = 1000	Indeks van totale werkverskaffing 1928 = 1000	Bouplanne goedgekeur £'000	Spoorweg ton myle vervoer '000,000 tonne	Totale Invoer £'000	Bank Debette £'000,000
1929		1269	1121	921	409	6955	1184
1932	899 ¹⁾	1004	978	345	306	2734	843
1933	2057 ¹⁾	1018	1022	494	333	4114	1124
1936	2980 ¹⁾	1079	1399	1765	473	7192	1657
1937	2395 ¹⁾	1105	1475	1856	601	8615	1788
Jan. '37	3112	1100	1442	1976	459	7858	2190
Febr. „	3171		1470	1923	437	7631	2258
Mrt. „	3024		1483	2017	479	8151	2001
Apr. „	2871	1079	1491	2260	487	8230	2077
Mei „	2677		1487	2055	511	8314	1573
Jun. „	2541		1475	2065	593	9013	1728
Jul. „	2395	1110	1472	1497	669	9133	1775
Aug. „	2571		1476	1721	701	9096	1668
Sept. „	2503		1478	1701	764	8929	1472
Okt. „	2549	1131	1483	1589	717	9200	1515
Nov. „	2612		1477	1833	645	8779	1479
Des. „	2673		1467	1642	604	9050	1714
Jan. '38	2644	1174	1473	1559	513	8942	1664
Feb. „	2649		1532	1922	488	8319	1560
Mrt. „	2566		1547	1579	550	8428	1607
Apr. „	2555	1140	1553	1735	495	7742	1499
Mei „	2601		1556	1632	536	7240	1411
Jun. „	2699		1559	1559	554	7529	1716
Jul. „	2714	1128	1554	1464	534	7820	1717
Aug. „	2800		1542	2063		7535	
Sept. „	2768						

¹⁾ Julie-gemiddelde vir elke jaar.

Wat eerste opval, by 'n bestudering van die tabel, is die daling in aandeelpryse vanaf Jan.-Feb. 1937. Dit val dus feitlik saam met die beurst terugslag in Amerika en Engeland. „Bankdebette” — 'n indeks waaraan besondere waarde geheg word in die Harvard Economic Service — vertoon 'n byna gelyktydige daling; dit staan egter hoofsaaklik onder invloed van die spekulasie in goud en die groot omsette in goud-aandeel; word die syfers vir Johannesburg uitgesluit dan vind ons feitlik geen daling in bankdebette nie. „Bouplanne goedgekeur”, die beste indeks in Suid-Afrika van die bedrywigheid op die boumark, daal ook skerp vanaf Mei 1937. Die terugslag op die aandele mark, en die verswakking van vooruitsigte op die Rand; het onwillekeurig ook sy invloed laat geld op die reeds oorspanne boubedrywigheid. Waar Suid-Afrika tot onlangs groot getalle bedrewe vakliede, veral ook uit Holland, kon invoer, is daar nou 'n ooraanbod van sulke persone. Gedurende die afgelope paar maande is daar egter tekens van verbetering in hierdie opsig. As aanvullende bewys van die terugslag op die mark vir vaste eiendom kan genoem word die indeks van die waarde van vaste eiendom oorgedra wat ook 'n merkbare teruggang aanwys vanaf die begin van 1937.

Die gevolgtrekking lyk dus gewettig dat Suid-Afrika, net soos die U.S.A., reeds aan die begin van 1937 die aanvang van 'n nuwe depressie ondervind. 'n Studie van ander indices wys egter daarop dat die terugslag gedurende die eerste helfte van 1937 meer die karakter van 'n *spekulatiewe* krisis vertoon, 'n gevolg van 'n intense oorbiedrywigheid op die aandele mark en boumark gedurende 1936. Dit kan van die volgende afgelei word.

Die indeks van blanke werkverskaffing in alle myne, industrieë en verkeersonderneminge het nog feitlik geen merkbare daling aangetoon nie. Gedurende 1936 en 1937 vertoon dit 'n steeds stygende tendens, nl. vanaf 1312 in Jan. 1936 (Jul. 1925 = 1000) tot 1481 in Okt. 1937; vir die volgende drie maande

is daar 'n geringe daling tot 1477 in Jan. 1938, maar daarna styg die indeks weer tot 1491 in Julie 1938. Die indeks vir nie-blanke werkverskaffing is meer konjunkturgevoelig. Dit daal aanmerklik van 1508 in April 1937, veral onder invloed van die spekulatiewe terugslag op die Rand, tot 1463 in Des. 1937, maar daarna vind ons weer 'n sterk styging tot 1576 in Julie 1938. In Suid-Afrika bestaan daar dus blykbaar nog geen noemenswaardige werkloosheid nie. Hierdie gevolgtrekking word bevestig deur die syfers oor aansoeke om werk by die Regerings-arbeidsbourse; dit het wel skerp toegeneem gedurende die eerste maande van 1937 en van 1938, maar dit is hoofsaaklik 'n seisoenverskynsel — van 'n stygende konjunktuurwerkloosheid is daar prakties geen teken nie. Hier het ons ongetwyfeld een van die beste aanduidings dat die depressie in Suid-Afrika geen ernstige afmetings aangeneem het nie. Dat daar wel 'n matige daling in die interne Koopkrag van die Unie voorgekom het word bewys deur die volgende gegewens.

Soos uit die vorige tabel sigbaar is het die totale invoerwaarde — een van die betroubaarste konjunktuurindices in Suid-Afrika — vanaf Okt.-Des. 1937 'n duidelike teruggang aangetoon, hoewel die daling nog besonder gering is in vergelyking met die van 1929—1932. In hierdie verband is ook van betekenis die indeks van nuwe moterkarre geregistreer (12-maande bewegende gemiddelde met 1928 = 1000) wat 'n hoogtepunt van 2047 bereik in Jan. 1938 om daarna konsekwent te daal tot 1786 in Julie 1938. Die omvang van die spoorwegvervoer wys ook op 'n ligte teruggang gedurende 1938, hoewel hier rekening moet gehou word met die seisoensteruggang gedurende die eerste helfte van die jaar. Aan die ander kant het die prysindices, groothandel sowel as kleinhandel, nog geen merkbare daling aangetoon nie. Die voorskotte en diskontos van die handelsbanke vertoon slegs 'n geringe daling van 'n hoogtepunt van £ 59.300.000 in Okt. 1937 tot £ 56.020.000 in Julie 1938, terwyl die noteuitgifte van die Reserwebank 'n ewe geringe daling aanwys. Teselfdertyd is daar in verskeie indices, soos totale werkverskaffing, aandelepryse, bouplanne goedgekeur, en „bankdebette” reeds tekens van 'n opwaartse neiging.

Ons gevolgtrekking is dat, sover die blote statistiese reekse as 'n aanduiding mag dien, daar wel in Jan.-Mrt. 1937 'n spekulatiewe terugslag op die aandelemark en die boumark plaasgevind het, maar dat die agteruitgang in die totale ekonomiese bedryfheid eers teen die eind van 1937 begin het, dat dit besonder matig was, en dat in die meer spekulatiewe dele van die ekonomiese struktuur alreeds tekens van verbetering te bespeur is.

Wat egter van die naaste toekoms? Kan die depressie in die U.S.A. en die matige terugslag in Engeland die konjunktuurtoestand in Suid-Afrika nie verder nadelig beïnvloed nie en 'n verskerping van die binnelandse depressie veroorsaak nie?

Om die vraag te beantwoord moet ons let op die aard van die kontakte van ons land met die buitenland. Ongelukkig bestaan daar geen syfers oor die Suid-Afrikaanse betalingsbalans oor die laaste twee jaar nie. Die aard van ons goedereuitvoer is egter van deurslaggewende betekenis. Die volgende tabel gee hieroor die nodige informasie:

Uitvoer van Suid-Afrika.

Jaar	Goud		Diamante		Wol		Totaal £'000
	Waarde £'000	% van totaal	Waarde £'000	% van totaal	Waarde £'000	% van totaal	
1929. . . .	46,378	47,4 %	10,751	11,0 %	14,500	14,8 %	97,852
1932. . . .	48,524	70,3 %	1,176	1,7 %	6,400	9,3 %	69,044
1935. . . .	71,235	69,8 %	2,091	2,0 %	9,500	9,3 %	102,047
1936. . . .	81,801	71,4 %	3,201	2,8 %	9,827	8,6 %	114,542
1937. . . .	82,739	66,1 %	3,247	2,6 %	12,644	10,1 %	125,162
Jan.- Aug. '38	47,058	67,2 %	1,436	2,1 %	5,159	7,4 %	70,004

Hoe buitengewoon afhanklik Suid-Afrika van sy

goudproduksie is, en veral wat betref sy betalingsbalansposisie, blyk duidelik uit die tabel. Hierdie afhanklikheid het blykbaar nog toegeneem deur die depresiasie van die pond en die styging van die goudprys na 1932. Waar die prys of afset van diamante en wol egter as besonder konjunkturgevoelig kan beskou word, en sterk afhanklik is van buitelandse aanvraagverhoudinge, kan dit nie op dieselfde wyse van goud beweer word nie. Die hele goudopbrengst kan altyd verkoop word, en die prys van goud in Suid-Afrika is afhanklik van die mate van depresiasie van ons pond; in soverre die Suid-Afrikaanse pond gekoppel is aan Sterling kan die geldbeleid van Engeland, of faktore wat invloed uitoefen op die externe waarde van die Engelse pond, ook die eie wisselkoers, en dus die interne goudprys, bepaal. In hierdie sin kan die internasionale konjunktuur die stand van die voorspoed in Suid-Afrika via die gouduitvoer beïnvloed.

Vanselfsprekend is daarby dat, meer as vir enige ander land, Suid-Afrika se hele bestaan en welvaart in die naaste en verre toekoms afhanklik is van die toekomstige internasionale goudbeleid. Die afskaffing van goud as basis van die internasionale geldstruktuur lyk op die oomblik ge egter uiters onwaarskynlik. Maar met behoud van 'n internasionale monetêre vraag na goud, sal 'n meer rasionale gebruik daarvan ongetwyfeld 'n daling in sy koopkrag teweeg bring en gevolglik die produksiekoste van goud in Suid-Afrika verhoog. Ook in hierdie sin kan internasionale verhoudinge die voorspoed van Suid-Afrika op die duur beïnvloed.

Wat die naaste toekoms betref kan ons veronderstel dat die teenwoordige goudprys van 140/- tot 145/- per fyn ons gehandhaaf bly. Onder hierdie veronderstelling is dit feitlik seker dat die waarde van ons gouduitvoer nie sal daal nie; die nuwe myne wat ontgin word wys eerder op 'n waarskynlike styging in produksie en uitvoer. Ook is daar geen noemenswaardige gevaar van 'n groot vlug van kapitaal nie — die hooforsaak, naas die daling in landboupryse, van die skerpste van die depressie in 1929—32 in Suid-Afrika. Die uitvoer van landbouprodukte en diamante ens. kan, deur 'n nuwe konjunktuurterugslag op die wereldmark, moontlik nog verder daal — in hierdie opsig kan die wereldkonjunktuur Suid-Afrika direk nadelig beïnvloed.

Die tekens van herstel in die U.S.A. sowel as die verbetering van die politieke konstellasië in Europa wys op die onwaarskynlikheid hiervan; en selfs al sou dit intree, kan die uitwerking nie buitengewoon groot wees nie omdat die gouduitvoer so sterk domineer. Tenslotte, wat kapitaalvoer betref, het Suid-Afrika gedurende die laaste paar jare eerder buitelandse skuld afbetaal as nuwe kapitaal ingevoer; daar bestaan dus geen gevaar dat die voorspoed kan verminder deur 'n skielike stopsetting van 'n groot kapitaalvoer, soos die geval was met Australië na 1928.

Ook binnelands is die konjunktuurtoestand in Suid-Afrika nie ongesond nie. Daar is geen buitensporige uitbreiding van krediet nie. Die banke verkeer in 'n gesonde, likwiede posisie. Die terugslag op die aandelemark en die boumark meer as 'n jaar gelede het die ongesonde toestand van oorspekulasie prakties tot 'n einde gebring.

My gevolgtrekking is dat, gegewe redelike politieke toestande oorsee en geen nuwe konjunktuurterugslag in die U.S.A. of Engeland, daar geen verskerping van die binnelandse depressie te verwagte is nie. Al die tekens, en veral die waarskynlike styging in die produksie van goud, wys eerder op 'n stygende welvaart gedurende die volgende jare. Die huidige depressie in Suid-Afrika sal waarskynlik bekend staan as een van die matige teruggange (recessions) van die na-oorlogstydperk, en in geen geval vergelykbaar met die depressie van 1929—1932 nie.

C. G. W. SCHUMANN.

DE INDUSTRIELE ONTWIKKELING VAN ZUID-AFRIKA.

De industrialisatie van Zuid-Afrika is een probleem, dat tegenwoordig zeer sterk de aandacht trekt. Dit feit is des te merkwaardiger, daar Zuid-Afrika onder de jong-industrialiserende landen een bijzondere positie inneemt als gevolg van:

1. De bijna oneindig groote oppervlakte en naar verhouding zeer kleine bevolking. De Unie van Zuid-Afrika beslaat in totaal een oppervlak van 472.550 vierkante mijl, d.w.z. plus minus 37 maal dat van Nederland, terwijl de geheele bevolking slechts 9.588.625 zielen uitmaakt.

2. Een sterk overwegende Naturellen-bevolking met een zeer lagen levensstandaard. Van de ruim 9½ miljoen inwoners zijn slechts 2.003.512 d.w.z. 20.9 pCt. blanken.

3. De in het algemeen hooge productiekosten en een relatief laag peil van efficiency. Geschoolde arbeid wordt namelijk duur betaald, terwijl de strijd tusschen blank en zwart en de noodzakelijkheid om eerstgenoemden met een 5 maal zoo hoogen levensstandaard werk te verschaffen, tot gevolg heeft ook relatief hooge loonen voor ongeschoolden blanken-arbeid. De arbeid der Naturellen is van een buitengewoon lage efficiency, verscherpt door een groot onverantwoordelijkheidsgevoel.

4. Een zeer beperkte binnenlandsche vraag en in verhouding tot de totale bevolking veel kleinere koopkracht, voornamelijk aan de zijde der Naturellen.

5. De groote concurrentie van West-Europa en de steeds toenemende concurrentie uit het Oosten, voornamelijk uit Japan.

6. Een beperkt buitenlandsch afzetgebied voor eindproducten, gefabriceerd onder hooge kosten, welke productie grootendeels mogelijk gemaakt wordt door protectie (hooge invoertarieven en subsidies in bepaalde gevallen).

7. In zekeren zin nog relatief beperkte transportmogelijkheden. Zuid-Afrika heeft namelijk een groote behoefte aan goede autowegen en een efficiënt verkeer.

8. Politieke verschillen tusschen nationaal- en Britsch-imperialistisch gezinden en het daaruit voortvloeiende gebrek aan samenwerking. Ongeveer 57 pCt. der blanke bevolking is Afrikaansch sprekend; 34 pCt. Engelsch; 4½ pCt. Joodsch; 28 pCt. Duitsch en overige talen 2 pCt. Een zeker percentage Afrikaansch sprekenden zijn tevens imperialistisch gezind.

9. Een sterk bestaand individualisme onder alle groepen van de blanke bevolking.

10. Een zekere mate van gebrek aan kapitaal voor investering.

11. Een groote neiging onder alle lagen van de bevolking (Afrikaners, Engelschen, Naturellen en Aziaten) aan buitenlandsche fabrikaten de voorkeur te geven.

Opvallend is het, dat niettegenstaande deze remmende factoren, Zuid-Afrika niet alleen sterk industrialiseert, maar in verhouding tot land- en mijnbouw de industrie zich reeds in een veegevoerd stadium van ontwikkeling bevindt, zooals hieronder duidelijk blijkt uit een vergelijking van de netto-opbrengsten van deze drie takken van productie, alsook uit het aantal arbeiders in iederen tak werkzaam.

Netto opbrengst:

Jaar	Landbouw	Mijnbouw	Industrie
1910—11	£ 26.000.000	£ 32.500.000	£ 10.000.000
1929—30	„ 41.200.000	„ 42.900.000	„ 49.400.000
1934—35	„ 44.400.000	„ 54.900.000	„ 57.700.000

Aantal arbeiders:

Jaar	Landbouw	Mijnbouw	Industrie
1932	790.000	310.963	192.483
1936	755.000	441.413	303.557

Tot aan de ontdekking van diamanten in 1867 en van goud in 1873, was Zuid-Afrika een zuivere extensieve landbouwstaat, hoofdzakelijk ingesteld op een nog bijna primitief ruilverkeer, voornamelijk in het verre binnenland, hoewel bepaalde deelen, zooals bijv. de Kaapkolonie in het bijzonder, in belangrijke mate steunden op den uitvoer van wol, struisvogelveren, huiden en een beperkte hoeveelheid fruit. Eerst met de opkomst van den mijnbouw kwam in Zuid-Afrika de moderne kapitalistische onderneming op, en ontstond een bevolkingsgroep, die voor het levensonderhoud geheel afhankelijk was van het geldinkomen. Vanzelfsprekend ontstonden dientengevolge verschillende „verzorgings“-industrieën, doch het werkelijke aanvangsstadium begon eigenlijk gedurende den wereldoorlog als uitvloeisel van het tekort aan buitenlandsche fabrikaten, vermindering van transportmogelijkheid en hooge transportkosten met de daaraan verbonden risico's. In het jaar 1915/16 bestonden 3998 bedrijven met een bruto-opbrengst van £ 40.334.882, terwijl in 1920/1921 reeds 7005 bedrijven met een bruto-opbrengst van £ 98.307.910 werkzaam waren.

De industrialisatie werd verder ook bevorderd en gestimuleerd door de Tariefwetgeving van 1925, maar de grootste stoot werd echter gegeven door de bedrijvigheid, het optimisme en de speculatie, ontstaan na het loslaten van den gouden standaard in Januari 1933. In het statistiekjaar 1932/33 waren er 7669 bedrijven, werk gevend aan 192.483 arbeiders, met een bruto-opbrengst van £ 90.948.000; in het statistiekjaar 1935/36 daarentegen 9655 bedrijven met 303.557 arbeiders, waaronder 128.995 blanken en een bruto-opbrengst van £ 150.378.000.

Dat de groei van de industrie sterk onder den invloed van de goudproductie staat, blijkt hieruit, dat:

a. Transvaal in 1935/36 werk verschafte aan 51 pCt. van het totale aantal arbeiders in de industrie werkzaam, de Kaapkolonie 29 pCt., Natal 17 pCt. en de Oranje-Vrijstaat 3 pCt.;

b. aan Zuid-Transvaal met Johannesburg als centrum 40 pCt. van de totale netto-opbrengst van de Unie toevalt;

c. het aantal fabrieken in de periode 1927/28—1932/33 met 4.5 pCt. toenam, de bruto-waarde van de productie met 14.8 pCt., daarentegen in de periode 1932/33—1935/36 het aantal fabrieken met 25.9 pCt., de bruto-waarde van de productie met 89.5 pCt. toenam;

d. de activiteit in Zuid-Transvaal zich in hoofdzaak bepaalt tot de ijzer- en staalnijverheid, het bouwbedrijf, en „public utility“-bedrijven, welke alle van een sterke expansie blijk geven.

Of dit tempo van industrialisatie, grootendeels veroorzaakt door de enorme winsten van de goudmijnen en de daardoor ontstane koopkracht, gestimuleerd door de cumulatieve reacties als gevolg van het groote optimisme en speculatie, op den duur gerechtvaardigd zal zijn, is zeer twijfelachtig. De capaciteit van de industrie, als één geheel, zal onder normale omstandigheden op een veel te groote vraag ingesteld blijken te zijn, met als uiteindelijk resultaat, een mogelijk braakliggen van de productie-factoren, arbeid en kapitaal.

Bovendien ontwikkelt de industrie zich hoofdzakelijk in één bepaalde richting, nl. een relatief groote expansie van industrieën, die zeer kwetsbaar zijn, waardoor schommelingen in productie en arbeid relatief heel groot kunnen zijn.

Dit brengt nog grootere bezwaren met zich mede, tengevolge van de concurrentie tusschen blank en

zwart en de moeilijkheden die kunnen ontstaan door twee vijandig gezinde werklooze rassen.

Het probleem wordt nog moeilijker door de tendens tot concentratie van dergelijke industrieën gevestigd rondom de goudmijnen, waar reeds zeer veel zwart-arbeid werkzaam is in plaats van decentralisatie. Hierdoor ontstaan dus zeer ernstige sociale vraagstukken, verergerd door de tegenwoordige sterke migratie van het platteland naar de steden, alsmede door een reeds bestaande groep arme blanken gevestigd in deze industrie-centra, waarvan een spoedige oplossing dringend noodzakelijk is.

Het vraagstuk der industrialisatie wordt nog ingewikkelder als gevolg van het feit, dat de mijnbouw, waarbij goud domineert, geheel is aangewezen op den export, terwijl de landbouw hoofdzakelijk afhankelijk is van de directe koopkracht en indirecte vraag, veroorzaakt door de goudmijnen, maar tevens voor een belangrijk deel ook steunt op den export. Mineralen en landbouwproducten maken 96 pCt. van den totalen export uit, ongeveer 2½ pCt. eindproducten en pl.m. 1½ pCt. geëxporteerden invoer. De industrialisatie van Zuid-Afrika, onder sterke bescherming gestimuleerd, moet dus op den duur, door daling van den invoer, een nadeeligen invloed op den internationalen handel uitoefenen, waardoor de export moet verminderen of de prijzen van exportproducten sterk moeten dalen, waarvan een belangrijke terugslag te verwachten is op de koopkracht van de boeren, binnenlandse goudproducenten en andere exporteerders.

De vraag laat zich stellen, of deze tendenzen op den duur voor de economische stabiliteit van de nationale economie van Zuid-Afrika als één geheel bevorderlijk zullen zijn¹⁾.

Tenslotte is het interessant op te merken, dat de financiering van de industrie hoofdzakelijk geschiedt door Engelschen en Joden. Direct cijfermateriaal is op het oogenblik niet beschikbaar, maar het feit, dat:

1. 60 pCt. van de dividenden der goudmijnen naar het buitenland, in het bijzonder naar Engeland gaat;

2. verreweg het grootste percentage der Afrikaansche sprekende bevolking op het platteland gevestigd is, meerendeels uit groot-grondbezitters, die niet kapitaalkrachtig zijn (de Afrikaners, die niet het landbouwbedrijf uitoefenen, zijn òf staatsambtenaren en opvoedkundigen òf bepalen zich in den regel tot het klein particulier winkelbedrijf op het platteland);

3. het grootste deel van den grondstoffen-import (de Zuidafrikaansche industrie importeert nog ongeveer 48 pCt. van het totale grondstoffenverbruik) uit Engeland komt;

4. van gemiddeld 200 namen van handels- en industriele ondernemingen in het Zuidafrikaansche maandblad „Industrial and Commercial South Africa”, 100 pCt. Engelsche en Joodsche namen draagt, hoewel er vermoedelijk hieronder ook Nederlandsch-Afrikaan-

¹⁾ Het bestek van een tijdschriftartikel laat niet toe, dit vraagstuk ook maar eenigszins volledig te behandelen. Wie zich voor dit probleem interesseert, zij verwezen naar mijn zoo juist verschenen proefschrift: „The Industrialization of South Africa”. Uitg. G. W. den Boer, Middelburg 1938.

sche bedrijven zijn. Een voorbeeld is de stichting door de bekende firma De Vries, Robbé en Co. N.V. te Gorinchem, Bouw- en Montagebedrijf N.V. te Rotterdam en de Nederlandsche Bank voor Zuid-Afrika te Amsterdam en eenige andere, van een Nederlandsche fabriek in Kaapstad onder den Engelschen naam: The Cape Steel Construction Company Ltd., welke ten doel heeft, staalconstructies aldaar te vervaardigen; bewijst voldoende, dat de directe invloed van Nederlandsche en Afrikaansche investeerders op de industrie nog zeer veel te wenschen overlaat.

G. C. R. BOSMAN.

AANTEKENINGEN.

Geld-, kapitaal- en wisselmarkt.

Op de internationale wisselmarkten was in de verslagweek weinig levendigheid te constateeren. Aanvankelijk was de stemming voor het Pond wederom vast, de Dollarnoteering te Londen steeg tot 4.70. Nog steeds werden contramindekkingen uitgevoerd, welke, zooals wij de vorige week reeds schreven, de voornaamste bron van de vastere houding waren.

Op het genoemde niveau echter grepen de Engelsche monetaire autoriteiten in om verdere appreciatie van den Sterlingkoers te beletten. Dat beteekende tevens het eind van de betere stemming, want de speculatie durfde toen weer iets meer uit den hoek te komen. Steeds wanneer men den indruk heeft, dat de autoriteiten een bepaald plafond willen vasthouden, steekt de speculatie het hoofd op, omdat men bij consequente houding van de contrôle dan practisch zonder verlieskans zijn geluk kan probeeren. Het Pond reageerde daardoor, te onzent kwam de noteering op 8.59, na in het begin der week 8.65 te hebben gehaald.

Voor Fransche Francs is het verloop nogal afwisselend geweest. Aanvankelijk bleef de gunstige stemming van de vorige week gehandhaafd, en het Egalisatiefonds kon geleidelijk de Pondennoteering verder laten dalen. De internationale situatie bracht echter weer aanbod van Francs, waardoor het Egalisatiefonds moest intervenieeren, hetgeen natuurlijk met een stijgende Pondennoteering gepaard ging. Daarna werd de stemming weer wat beter. Bij ons kwam echter het herstel niet tot zijn recht, omdat immers de Franc de daling van het Pond aan het slot van de week meemaakte. Uit de lage termijnnoteringen voor Francs blijkt, dat het vertrouwen belangrijk is toegenomen.

De Dollarnoteering, waarin de stemming voor den Gulden het best tot uitdrukking komt, was gedurende de verslagweek als regel aan den vasten kant. In het begin der nieuwe week echter liep de Dollar terug.

De Belga heeft nog van aanvallen te lijden gehad, en de autoriteiten moesten ingrijpen. Aan het eind van de week was de stemming iets beter dan zij in den loop van de week was geweest. De fluctuaties blijven betrekkelijk begrensd. Ook op de termijnmarkt bleek de wisselende stemming. Aanvankelijk liep het disagio scherp op, om daarna verbetering te toonen.

Geldmarkt en beleggingsmarkt geven weinig stof tot opmerkingen; de laatste was nauwelijks prijshoudend; de politieke onrust stimuleert niet tot transacties.

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	4-10 Dec. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	4-10 Dec. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	1938	1937
Tarwe	20.398	1.424.059	1.440.833	498	16.323	27.433	1.440.382	1.468.266
Rogge	4.606	216.429	263.155	—	—	3.875	216.429	267.030
Boekweit	110	16.887	18.811	—	—	—	16.887	18.811
Mais	18.341	1.144.724	1.317.379	—	84.138	148.758	1.228.862	1.466.137
Gerst	4.568	468.851	371.835	500	23.782	13.414	492.633	385.249
Haver	3.350	210.325	142.215	1.290	9.752	3.180	220.077	145.395
Lijnzaad	9.705	158.153	198.045	6.700	211.606	213.000	369.759	411.045
Lijnkoek	350	52.828	68.286	—	225	—	53.053	68.286
Tarwemeel	1.526	55.003	39.148	—	10.117	9.325	65.120	48.473
Andere meelsoorten	726	35.053	40.013	82	5.240	7.375	40.293	47.588

De economische toestand in de Unie van Zuid-Afrika.

Hoewel de Zuid-Afrikaansche Unie vaak een agrarisch land genoemd wordt, is het waarschijnlijk juist om dit land een mijnbouwland te noemen; hierbij gaan wij er van uit, dat men door een dergelijke typeering wil laten uitkomen, welke bedrijfstak de grootste beteekenis — in het bijzonder ook voor het conjunctuurverloop — voor het betrokken land heeft.

De groote beteekenis van den mijnbouw — met name de goudmijnen — voor de conjunctuur in Zuid-Afrika blijkt wel uit het feit, dat 60 à 70 pCt. van den uitvoer uit goud bestaat. De welvaart van het land hangt dientengevolge in zeer belangrijke mate af van de hoogte van den goudprijs.

Onder het stelsel van den gouden standaard bestond een vaste goudprijs, hetgeen voor de conjunctuur in Zuid-Afrika een stabiliseerend element is geweest. De monetair verwarrring tijdens en na den oorlog heeft echter geleid tot verschillende — zoowel snelle als langzame — wijzigingen in den goudprijs. Zuid-Afrika heeft daarvan — daar het hier successieve prijsstijgingen bedroeg — in de afgelopen jaren kunnen profiteren.

Gem. goudprijs te Londen per ounce fine.			
1931	92/5	1935	142/2
1932	118/-	1936	140/4
1933	124/7	1937	140/9
1934	137/8		

Hoewel deze ontwikkeling zeer gunstig is geweest, mag niet ontkend worden, dat deze afhankelijkheid van den prijs van een bepaald product, welke op haar beurt afhankelijk is van de in enkele landen gevolgde monetair politiek, geen gunstig element genoemd kan worden. Hoewel de Unie tot op zekere hoogte mede afhankelijk is van de wereldconjunctuur — men denke slechts aan uitvoerproducten als diamanten, steenkool, wol en maïs — opent de primaire afhankelijkheid van een niet meer stabielen goudprijs de mogelijkheid van een eigen, doch niet autonome, conjunctuurontwikkeling. Men is zich in Zuid-Afrika ook zeer bewust van de gevaren, die in deze eenzijdigheid schuilen en tracht deze ook te bestrijden door het verbreeden van de economische basis van het land. In dit licht moet men ook de systematische industrialisatie van het land zien. Nochtans is de afhankelijkheid van het goud nog steeds zeer groot.

Na de depreciatie van het Zuid-Afrikaansche Pond in December 1932 volgde een korte tijd van onzekerheid omtrent het koersverloop, doch reeds spoedig werd deze valuta, ongeveer in de verhouding 1 : 1, aan het Engelsche Pond gekoppeld.

Het is bekend, hoe de hieruit voortvloeiende stijging van den goudprijs in Ponden, gecombineerd met ongeveer gelijkblijvende productiekosten, de winsten der goudmijnen heeft doen stijgen. De goudproductie steeg slechts matig tengevolge van de door de mijnen toegepaste politiek van het verwerken van minder goudhoudende ertsen tijdens een periode van gunstige prijzen.

De stijgende dividenden, later gevolgd door toenemende loonen en salarissen, vergrootten de koopkracht; tevens werd de speculatie in goudaandeelen aangewakkerd, zoodat er een ware goud„boom” ontstond op den „Rand”¹⁾. Andere bedrijven profiteerden hiervan, in het bijzonder het bouwbedrijf, dat een zeer groote rol heeft gespeeld in de Zuid-Afrikaansche hausse. Men sprak zelfs van een „Gründerperiode” in Zuid-Afrika. Het tekort aan geschoolde arbeidskrachten trok vele immigranten aan, die opnieuw de koopkracht verhoogden.

De andere *mijnbouwbedrijven* — met name de diamant- en steenkoolmijnen — konden profiteren van

¹⁾ Dit element van speculatie wordt door Prof. Dr. C. G. W. Schumann in zijn „Gold und Konjunktur in Südafrika” (Kieler Vorträge 55) sterk afgekeurd.

de gunstige wereldconjunctuur. De diamantindustrie geraakte echter na 1935 in moeilijkheden, welke o.m. in verband gebracht werden met de hooge loonen.

De *industrialisatie* van het land werd tevens met kracht voortgezet. Oprichting en uitbreiding van verschillende industrieën — metaalnijverheid, industrie van voedings- en genotmiddelen, textielindustrie — hadden en hebben nog steeds plaats.

De positie van den *landbouw* was over het algemeen minder gunstig. Verschillende landbouwbedrijven hebben Regeeringssteun noodig, welke o.m. in den vorm van hooge invoerrechten, voorschotten en zoo noodig uitvoerpremies gegeven wordt. De ontwikkeling van den uitvoer van wol was gunstig, in het bijzonder als gevolg van de stijgende wereldmarktprijzen. In 1937 kon tengevolge van de boycot van Australische wol een zeer groote hoeveelheid naar Japan uitgevoerd worden. Het jaar 1937 leverde voorts een zeer goeden maïsoogst op. De citrusvruchtencultuur werd gestimuleerd, doch heeft te kampen met hooge vervoerkosten voor het product, welke een gevolg zijn van de groote afstanden in het land.

Een belangrijk deel van den ongunstigen toestand in den landbouw moet op rekening van het klimaat gesteld worden, perioden van zeer groote droogte zijn niet zeldzaam in de Unie.

De *buitenlandsche handel* ontwikkelde zich, in het bijzonder als gevolg van de gestegen waarde van den gouduitvoer, zeer gunstig.

Buitenlandsche handel in £ 1000.						
	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Invoer	32.813	49.380	66.328	75.326	86.050	103.190
Uitvoer totaal	69.043	95.389	82.185	102.253	114.012	125.162
waarvan goud	48.524	69.941	56.277	71.300	81.801	82.739

Ook de Staatsfinanciën vertoonden een zeer gunstig beeld, tengevolge van de stijgende opbrengsten der verschillende belastingen, vooral van de goudmijnbelasting.

Het jaar 1938 heeft op verschillende gebieden een zekeren stilstand, soms zelfs achteruitgang, gebracht met name gedurende de eerste helft van het jaar. Een dergelijke terugslag, welke wel het sterkst was in het bouwbedrijf, kon echter, gezien het „boom”-achtig karakter van de in 1932 begonnen hausse moeilijk uitblijven. De onbevredigende productie en prijzen van verschillende landbouwproducten waren mede ongunstige factoren voor de conjunctuur in de Unie. De vraag, in hoeverre deze terugslag een periode van dalende conjunctuur zal inleiden, heeft thans weer aan beteekenis verloren, nu de goudprijs, tengevolge van de daling van het Pond, weer aanzienlijk gestegen is, (het maandgemiddelde voor Januari en November bedroeg resp. 139/7 en 147/7½ per ounce fine; in December had een verdere stijging plaats), hetgeen opnieuw een stimulans voor de conjunctuur in Zuid-Afrika beteekent.

De *goudproductie* is trouwens gedurende 1938 nog een weinig hooger geweest dan in het vorige jaar; eenige aanleiding tot inkrimping der productie ontbrak, nu de Vereenigde Staten nog steeds goud tegen vasten prijs koopen.

De *diamantmijnen* en de *diamantindustrie* hebben na 1935 een moeilijken tijd doorgemaakt en ook het eerste halfjaar van 1938 was buitengewoon ongunstig. De conjunctuuropleving in de Vereenigde Staten heeft echter sinds den zomer van dit jaar tot een omkeering van de tendens in dit bedrijf geleid.

De *steenkoolmijnbouw* ontwikkelde zich, ondanks moeilijkheden op de afzetmarkten in het Verre Oosten, zeer bevredigend. De productie bereikte dit jaar nieuwe records, terwijl de binnenlandsche vraag zeer goed is.

De *bouwbedrijvigheid* onderging een belangrijke daling; de waarde der goedgekeurde bouwplannen te Johannesburg was gedurende de eerste 10 maanden

van 1938 ruim 30 pCt. lager dan gedurende de overeenkomstige periode in 1937.

Nu aan de extra-vraag naar woonruimte, kantoor- en fabrieksgebouwen voldaan is, is een zeker verzadigingspunt bereikt. De Overheid laat thans belangrijke werken uitvoeren; de waarde der goedgekeurde bouwplannen kon diensgevolge in September weer iets stijgen.

Hoewel verschillende industrieën — schoenfabrieken, confectiebedrijf, meubelindustrie, automobielin-dustrie — over een zekere slappe klagen, gaat de *industrialisatie* blijkens recente berichten nog steeds voort. De omzetten in den kleinhandel werden ongunstig beïnvloed door de veelvuldige perioden van politieke spanning in Europa.

De positie van den *landbouw* bleef over het algemeen onbevredigend. Slechte oogsten tengevolge van groote droogte en dalende wereldmarktprijzen werkten hier samen tot een minder gunstig resultaat. De wolproductie was lager dan in het vorige seizoen en kon aanvankelijk moeilijk afgezet worden, later verbeterde de markt en stegen de prijzen (met 5 à 10 pCt.) zelfs boven het niveau van de wereldmarktprijzen tengevolge van aankopen uit Duitsland, Italië en Frankrijk. De vooruitzichten zijn, nu Duitsland volgens het in September afgesloten handelsverdrag een belangrijk deel van het scheersel (40 à 50 pCt.) zal afnemen, gunstig. Anderzijds acht men deze toenemende afhankelijkheid van een enkelen afnemer geen gunstig element. Duitsland's aandeel in den buitenlandschen handel van Zuid-Afrika stijgt gedurende de laatste jaren aanmerkelijk, daarentegen daalt het aandeel van Engeland, wanneer men het goud niet medetelt.

De maïsogst was aanzienlijk lager dan het vorige jaar; de prijzen waren onbevredigend, behoudens een korte periode van herstel tijdens de Septembercrisis. De citruscultuur boekte zware verliezen tengevolge van de zeer moeilijke concurrentie op de Engelsche markt. Voortdurende steun is ook hier noodzakelijk.

De *buitenlandsche handel* heeft zich sinds het voorjaar minder gunstig ontwikkeld.

Januari t/m. October 1938 Januari t/m. October 1937

Invoer £ 79.329.439 £ 85.403.660
Uitvoer „ 75.915.015 „ 103.978.732

De reden van deze wel zeer ongunstige ontwikkeling van den uitvoer moet voornamelijk gezocht worden in het feit, dat de uitvoer van staafgoud aanzienlijk gedaald is tengevolge van het instellen van earmark-deposits in de Unie, onder invloed van het permanent oorlogsgevaar in Europa. De bovengenoemde cijfers geven dus een onjuisten indruk van den werkelijken uitvoer. Einde October bedroeg het totaal van de earmark-deposits £ 8.022.106. Daar echter de zichtbare gouduitvoer gedurende de eerste 10 maanden van 1938 met £ 18.681.487 daalde, is er toch een netto-achteruitgang van den uitvoer met ruim £ 10 miljoen. Doch ook wanneer men het goud uitsluit, heeft de export zich minder gunstig ontwikkeld ten gevolge van den gedaalden uitvoer van diamanten, maïs, wol en huiden.

De positie der *Staatsfinanciën* werd iets minder gunstig; tegenover de belangrijk gestegen uitgaven (o.a. voor de defensie) daalden de ontvangsten slechts weinig.

Vatten wij deze gegevens over de conjunctuur in de Unie samen, dan kan gezegd worden, dat deze nog steeds gunstig is en dank zij den opnieuw gestegen goudprijs ook voor de nabije toekomst nog goede perspectieven biedt. De toekomst op langen termijn is echter onzeker, daar deze toch in overwegende mate afhangt van de bereidheid van de Vereenigde Staten om goud tegen een vasten prijs te koopen.

Groothandelsprijzen van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

(Indexcijfers gebaseerd op 1927 t/m 1929 = 100).
Laatste noteringen (6-13 December '38).

Artikel	Vreemde munt	Prijs in Guldens	Indexcijfer
Voedings- en genotmiddelen			
Gerst	—	92,50	43,0
Maïs, termijn	—	8,25	51,2
Maïs, Amer. Mixed	—	106,—	49,7
Rogge	—	4,50	37,0
Tarwe, termijn	—	3,70	29,5
Tarwe, Roemeensche	—	3,90	28,9
Rijst	sh. 4/10 ¹ / ₂	2,08	31,9
Boter	f 0,70 ¹ / ₂	0,83	40,3
Kaas	—	20,75	45,5
Eieren	—	4,75	59,2
Gesl. runderen	—	62,70	66,2
Gesl. varkens	—	59,75	70,0
Bacon	sh. 95/-	40,93	61,5
Bevr. Arg. rundvleesch	sh. 4/4	1,87	63,2
Cacao	sh. 21/-	9,01	26,1
Koffie, Robusta	—	0,13 ⁵	27,5
Koffie, Sup. Santos	—	0,15	25,4
Suiker	—	5,62 ⁵	35,2
Thee	—	0,47	62,0
Grondst. v. agr. aard			
Jute	£ 18 16/3	161,69	37,8
Katoen, Mid. Upland	§cts 8,66	0,159	33,8
Katoen, Sup. Fine Oomra	pence 3,94	0,141	39,2
Austr. Wol, Crossbr. Col. Carded	pence 16,50	0,591	42,7
Austr. Wol, Merino	pence 25,—	0,895	38,3
Jap. Zijde	§ 1,71 ⁵	3,16	24,7
Rubber	pence 8,12 ⁵	0,29	43,7
Grenenhout	£ 20.10/-	176,66	76,8
Vurenhout	—	108,50	71,1
Koehuiden	—	15,50	38,7
Copra	—	9,12 ⁵	29,8
Grondnoten	£ 10,3,9	87,50	35,0
Lijnzaad	—	92,—	47,3
Goud	sh. 147/11 ¹ / ₂	63,95	124,3
Grondst. v. niet-agr. aard			
Koper	£ 43.1/3	369,85	47,0
Lood	£ 15.—/—	128,85	46,4
Tin	£ 213.17/6	1836,90	63,2
IJzer, Cleveland	sh. 109/-	46,80	111,1
Gieterij-ijzer	sh. 67/6	29,—	73,4
Zink	£ 13.14/5	117,85	37,1
Zilver	pence 20 ¹ / ₂	0,72	55,4
Steenkolen	—	9,25	84,7
Petroleum	§ 0,96	1,77	57,3
Benzine	§cts 4,44	0,0816	28,2
Kalksalpeter	—	5,90	52,7
Zwavelz. ammoniak	—	5,15	46,1
Cement	—	12,85	70,7
Steenen, binnenmuur	—	9,50	72,6
Steenen, buitenmuur	—	12,—	64,3

¹) Heffing Crisis Zuivel-Centrale.

(Wegens plaatsgebrek vervangen bovenstaande statistiek deze week het gebruikelijk overzicht der groothandels-prijzen.)

Indexcijfers van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

	Indexcijfer voedings- en genotmiddelen	Indexcijfer agrarische grondstoffen	Indexcijfer niet-agrar. grondstoffen	Algemeen indexcijfer grondstoffen	Algemeen indexcijfer	Indexcijfer Indische uitvoer-producten
Sept. " ...	45,7	41,0	56,5	49,5	48,0	46,0
Oct. " ...	44,6	41,3	56,9	49,8	47,8	47,2
Nov. " ...	43,2	40,6	56,1	49,0	46,8	45,4
29 Nov.-6 Dec. '38 ...	42,8	40,1	55,2	48,3	46,2	45,3
6-13 Dec. 1933 ...	43,8	40,5	55,2	48,5	46,7	45,5

ONTVANGEN BOEKEN.

De wereld in stormtij door Dr. J. van den Tempel. (Haarlem 1938; H. D. Tjeenk Willink & Zoon; Prijs ingen. f 4.75, geb. f 5.75).

De praktijk van het bank- en credietwezen door J. de Bruine. Uitgave van het Instituut Schoevers. Prijs ingen. f 2.50, geb. f 2.90.

Bloed over Europa door Harold French. (Tilburg 1938; N.V. Het Nederlandsche Boekhuis. Prijs ingen. f 2.75, gebonden f 3.75).

B. A. Beschouwingen, Renkum betreffende, maar ook het Rijk kakende, door W. Middendorp. (Amsterdam 1938; De Arbeiderspers. Prijs f 0.60).

Beknopt leerboek der handelskennis door W. Speerstra. (Groningen 1938; J. B. Wolters' Uitgevers-mij. Prijs ingen. f 2.90, geb. f 3.25).

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Table listing bank discount rates for various locations including Lissabon, Londen, Madrid, N.-York, Oslo, Parijs, Praag, Pretoria, Rome, Stockholm, Tokio, Warschau, and Zwits. Nat. Bk. with dates from 1937 to 1938.

OPEN MARKT.

Table showing open market exchange rates for Amsterdam, London, Berlin, and New York, categorized by month and date from 1938 to 1937.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Table of exchange rates in the Netherlands for various cities (Londen, Berlijn, Parijs, Brussel, Batavia) from Dec 6 to Dec 12, 1938.

Table of exchange rates in the Netherlands for Zwitserland, Praag, Boekarest, Milaan, and Madrid from Dec 6 to Dec 12, 1938.

Table of exchange rates in the Netherlands for Stockholm, Kopenhagen, Oslo, Helsingfors, Buenos Aires, and Montreal from Dec 6 to Dec 12, 1938.

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Table of exchange rates in New York for various locations from Dec 6 to Dec 13, 1938.

KOERSEN TE LONDEN.

Table of exchange rates in London for various locations including Alexandrië, Athene, Bangkok, Budapest, Buenos Aires, Calcutta, Hongkong, Istanbul, Kobe, Lissabon, Mexico, Montevideo, Montreal, Rio de Janeiro, Shanghai, Singapore, Valparaiso, and Warschau.

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 1936 16.12; 15 Nov. 17.13. 2) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export” notering.

ZILVERPRIJS

Table of silver prices in London and New York from Dec 6 to Dec 27, 1938.

GOUDPRIJS

Table of gold prices in London and New York from Dec 6 to Dec 27, 1938.

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) In gulden per Kg. 1000/1000. 4) in sh. p. oz. fine.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Table showing the status of the national treasury, including assets, liabilities, and obligations, from Nov 30, 1938 to Dec 7, 1938.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Table of floating Dutch-Indonesian debt, showing assets and liabilities from Dec 3, 1938 to Dec 11, 1938.

SURINAAMSCHES BANK.

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Table of major items in Surinamese bank, showing assets and liabilities from Nov 5, 1938 to July 1, 1914.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 12 December 1938.

		Activa.		
Binnenl. Wis-	Hfdbk. f	9.672.350,37		
sels, Prom.	Bijbnk. "	316.676,36		
enz. in disc.	Ag.sch. "	823.151,99	f	10.812.178,72
Papier o. h. Buitenl.	f	3.600.000,—		
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel. "		—		3.600.000,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	Hfdbk. f	281.961.478,70 ¹⁾		
	Bijbnk. "	2.296.830,84		
	Ag.sch. "	22.912.250,44		
	f	307.170.559,98		
Op Effecten enz.	f	305.516.338,57 ¹⁾		
Op Goederen en Ceel. "		1.654.221,41		307.170.559,98 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk		—		—
Munt, Goud	f	106.637.545,—		
Muntmat., Goud		1.354.608.896,89		
	f	1.461.246.441,89		
Munt, Zilver, enz.	f	27.773.009,17		
Muntmat., Zilver.		—		1.489.019.451,06
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen		43.345.548,07		
Gebouwen en Meub. der Bank		4.580.000,—		
Diverse rekeningen		10.423.935,31		
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/'32, S. No. 221) "		8.905.871,61		
	f	1.877.857.544,75		

		Passiva.		
Kapitaal	f	20.000.000,—		
Reservefondsen		4.860.787,51		
Bijzondere reserve		7.102.179,67		
Pensioenfondsen		11.864.624,81		
Bankbiljetten in omloop		987.620.510,—		
Bankassignatiën in omloop		24.020,49		
Rek.-Cour. { Het Rijk f 146.272.119,42				
saldo's: { Anderen " 696.792.307,65				843.064.427,07
Diverse rekeningen		3.320.995,20		
	f	1.877.857.544,75		
Beschikbaar metaalsaldo	f	756.922.533,63		
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is		1.892.306.330,—		
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht		—		

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 63.247.800,—

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
12 Dec. '38	106638	1.354.609	987.621	843.088	756.923	80
5 " '38	106638	1.354.607	1009.686	818.957	755.023	81
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
12 Dec. 1938	10.812	—	307.171	3.600	10.424
5 " 1938	10.911	—	307.369	3.600	10.759
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

¹⁾ Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikb. metaal-saldo
10 Dec. '38 ^{a)}	137.450		190.070	80.430	29.250
3 " '38 ^{a)}	137.540		187.040	79.580	30.892
12 Nov. 1938	116.886	20.972	191.951	85.703	26.796
5 " 1938	116.886	21.539	193.555	82.914	27.837
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
10 Dec. '38 ^{a)}	8.690	79.750		58.450	51
3 " '38 ^{a)}	8.570	76.160		58.130	52
12 Nov. 1938	9.346	13.874	48.218	67.104	50
5 " 1938	7.410	13.794	48.552	67.324	50
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities Disc. and Advances	Securities
7 Dec. 1938	327.614	487.752	68.663	17.871	21.503
30 Nov. 1938	327.653	480.809	45.606	17.556	20.635
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
7 Dec. '38	66.136	18.628	102.945	35.944	69.862	44,3
30 Nov. '38	90.166	23.106	97.082	37.190	46.845	29,7
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot a. d. Staat
1 Dec. '38	87.265	517	14	13.933	876	5.554	30.627
24 Nov. '38	87.264	534	12	14.970	876	5.298	30.627
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Particulieren
1 Dec. '38	5.570	3.653	109.467	3.531	2.231	29.797
24 Nov. '38	5.570	2.842	106.798	3.916	2.254	31.955
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

¹⁾ Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Beleeningen
7 Dec. 1938	70,8	10,6	5,6	7.252,2	47,1
30 Nov. 1938	70,8	10,6	6,0	7.513,4	47,9
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
7 Dec. 1938	548,4	1.374,6	7.629,4	1.002,9	433,6
30 Nov. 1938	548,4	1.358,3	7.743,8	1.141,4	428,8
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

¹⁾ Onbelast. ²⁾ w.o. Rentenbankscheine 7 Dec., 30 Nov., resp. 36, 31 mill

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1938	Goud Munt en metaal	Munt en diversen	Buitenlandse deviezen en goudwaarden	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
									Schatkist	Partic.
8/12	3.438	53	914	229	52	147	230	4.427	138	410
1/12	3.492	53	910	240	56	147	230	4.474	148	420

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash“ ¹⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certificaten ²⁾		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
23 Nov. '38	11.502,5	11.492,2	362,9	6,6	0,5
16 " '38	11.413,4	11.403,7	369,3	6,5	0,5

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. 3)	Algem. Dek-kings-perc. 4)
16 Nov. '38	2.564,0	4.362,5	9.855,2	134,0	83,5	—
9 " '38	2.564,0	4.345,8	9.795,6	134,0	83,3	—

¹⁾ Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 99.06 cents werd gedevalueerd.

²⁾ „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

³⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opsch. schulden: F. R. Notes en netto deposito. ⁴⁾ Verhouding tot voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
16 Nov. '38	3	8.323	13.012	7.148	28.230	5.137
9 " '38	3	8.327	13.037	6.984	28.020	5.137

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of England zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.